

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΝΟΜΙΚΗΣ

ΤΟΜΕΑΣ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: Κος ΑΝΔΡΕΑΣ ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΘΕΜΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΤΑ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΚΑΤΗΓΟΡΟΥΜΕΝΟΥ

(«ΔΙΚΑΣΤΙΚΑ» ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ)

ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΕΣ ΕΓΓΥΗΣΕΙΣ ΑΡΘΡΩΝ 5 παρ.3 6,7,8 Σ.

[Η προσωπική ελευθερία, γενικώς. Η σύλληψη και προσωρινή κράτηση. Η αρχή
«Ουδεμία ποινή άνευ νόμου (*Nullum crimen nulla poena sine lege*)» **Νόμιμος**
Δικαστής]

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΑΝΑΣΤ. ΛΟΥΚΟΣ

Αριθμός Μητρώου : 1340199711173

ΑΘΗΝΑ
ΜΑΪΟΣ 2004

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	3
A. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	5
(α) <i>Τα Ελληνικά Συνταγματα</i>	9
B. ΤΑ ΚΑΘ' ΕΚΑΣΤΟΝ 'ΔΙΚΑΣΤΙΚΑ' ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΑ	
ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ	12
(α) <i>Άρθρο 5 παρ. 3 Σ</i>	12
i) Η καταδίωξη	13
ii) Η σύλληψη	13
iii) Η φυλάκιση	14
(β) <i>Άρθρο 6 Σ</i>	16
i) Το επιτρεπτό της σύλληψης	16
(γ) <i>Συνταγματικές εγγυήσεις μετα τη σύλληψη – προσαγωγή στο δικαστή</i>	20
i) Πάροδος προθεσμιών – απόλυση	21
(δ) <i>Διάρκεια προσωρινή κράτησης (α 6 παρ. 4 Σ)</i>	22
Γ. Η ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΑΡΧΗ 'ουδεμία ποινή χωρίς νόμο' (α. 7 Σ)	25
(α) <i>Απαγόρευση βασανιστηρίων</i>	28
(β) <i>Απαγόρευση δήμευσης – μη επιβολή θανατικής ποινής (εξαίρεση)</i>	30
(γ) <i>Η αποζημίωση αδίκως προφυλακισθέντων ή</i>	

<i>καταδικασθέντων (α.7 παρ. 4)</i>	30
Δ. Η ΑΡΧΗ ΤΟΥ ΝΟΜΙΜΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗ (α.8 Σ)	33
<i>(α) Σύντομη ιστορική επισκόπηση</i>	33
<i>(β) Περιεχόμενο του άρθρου 8 παρ. 1</i>	34
<i> i) Φορείς του Δικαιώματος</i>	37
<i>(γ). Απαγόρευση δικαστικών επιτρόπων και εκτάτων δικαστηρίων</i>	38
Ε. ΚΡΙΤΙΚΟ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ	40
ΣΤ. ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ	43
Ζ. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	45

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

1. Η κατάκτηση και κατοχύρωση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, που αποτελούν τα ουσιώδη συστατικά των ατομικών ελευθεριών του πολίτη, υπήρξαν, από πολλούς αιώνες, η αφετηρία αγώνων εναντίον της κρατικής εξουσίας, η οποία, με τη δύναμη της επιβολής, τον καταναγκασμό και την αυθαιρεσία καταπατούσε κάθε έννοια δικαίου και ανθρώπινης αξίας.

2. Η διαρκής πάλη για παροχή ατομικών ελευθεριών προς τους πολίτες από το κράτος, όπως επίσης και δικαιωμάτων που ανάγονται στη σφαίρα της κοινωνικής και οικονομικής δραστηριότητας του ατόμου και την ελεύθερη άσκησή τους, πάντως με τους περιορισμούς που επιβάλλεται να θέτει η ευνομούμενη πολιτεία, είχε ως αποτέλεσμα τη θέσπιση κανόνων με αυξημένη τυπική και ουσιαστική ισχύ που εξασφαλίζονται από τα Συντάγματα των κρατών.

3. Τα Συνταγματικά δικαιώματα αναφέρονται σε δικαιώματα του κοινωνικού χώρου και ενδεικτικώς αφορούν: **1) τη φυσική κατάσταση του ανθρώπου (ζωή, υγεία, κοινωνική ασφάλιση, περιβάλλον) 2) Την πνευματική υπόσταση (ιδέες – γνώμες, παιδεία, θρησκεία), 3) την κοινωνική υπόσταση (νομική αναγνώριση του φυσικού προσώπου, ανθρώπινη αξιοπρέπεια, τιμή – υπόληψη), 4) Την ιδιωτική σφαίρα (ιδιωτική- οικογενειακή ζωή, γάμος, παιδική ηλικία, κατοικία, οικογένεια,**

επικοινωνία) **5)την συλλογική ανθρώπινη δράση** (συναθροίσεις – ενώσεις προσώπων – σωματεία) **6) Τη Μαζική ενημέρωση και επικοινωνία** (τύπος – τηλεόραση) **7) Τα «δικαστικά δικαιώματα»** που αναγόνται στα θεμελιώδη δικαιώματα του σεβασμού της ανθρώπινης αξίας, της ίσης μεταχείρισης και την ελευθερία και τις ειδικότερες Συνταγματικές ρυθμίσεις και προβλέψεις των αρθρ. 6-8 Σ.

Αντικείμενο της εργασίας αυτής είναι από τα παραπάνω τα λεγόμενα «Δικαστικά»Συνταγματικά δικαιώματα, που αφορούν στη δικαστική προστασία του ατόμου, (κατηγορουμένου) τα οποία ρυθμίζονται από τα άρθρα 6-8 Σ (και 5 παρ. 3).

ΤΑ ΔΙΚΑΣΤΙΚΑ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΚΑΤΗΓΟΡΟΥΜΕΝΟΥ

Α. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Η κατά καιρούς κρατική αντεγκληματική πολιτική, ιδίως στις αρχικές της μορφές, υπήρξε προϊόν επιθυμίας να περιοριστούν οι ελευθερίες του ατόμου, συνεπώς χαρακτηριζόταν από αυταρχικότητα.

Ο προσδιορισμός των ορίων της ελευθερίας του ατόμου απέναντι στο αυταρχικό κράτος υπήρξε αποτέλεσμα μακρών και, πολλές φορές, αιματηρών αγώνων, αφού, άλλοτε μεν ενισχυόταν η κρατική προσπάθεια μεγαλύτερης κατά το δυνατόν αξιώσεως επιβολής, άλλοτε δε περιοριζόταν με τη διεύρυνση του πεδίου προστασίας του ατόμου απέναντι στην κρατική εξουσία.

Η επέμβαση της κρατικής εξουσίας στην κοινωνική και ιδιωτική ζωή των πολιτών, είτε με άμεσο ή με έμμεσο τρόπο, υπήρξε καταπιεστική και πολλές φορές ακραία. Συνέπεια αναπόφευκτη αυτής της καταπίεσης, που περιορίζε τις ελευθερίες ανάπτυξης της προσωπικότητας σε όλες τις δραστηριότητές της, ήσαν οι αγώνες για οριοθέτηση των δικαιωμάτων του πολίτη απέναντι στην κρατική αυθαιρεσία, οριοθέτηση που υλοποιήθηκε με

σταδιακή αναγνώριση και παροχή ατομικών ελευθεριών σε καταστατικά κείμενα, γραπτώς πλέον. Βασικές αρχές των ελευθεριών αυτών υπήρξαν η ελευθερία και η ισότητα, έννοιες που προϋπήρξαν της Γαλλικής Επανάστασεως και είχαν αναπτυχθεί από θεωρητικούς και φιλοσόφους με τη διαδικασία του φυσικού δικαίου. Σύμφωνα με τη διδασκαλία αυτή, το δικαίωμα στην ελευθερία και ισότητα δεν έχει ως προϋπόθεση την ύπαρξη του κράτους αλλά την ίδια την ανθρώπινη φύση. Τα δικαιώματα αυτά του ανθρώπου είναι ακατάλυτα, είναι απόλυτα συνδεδεμένα με το φυσικό δίκαιο χωρίς να μπορούν να καταργηθούν από το θετό δίκαιο, το οποίο θα πρέπει να συμπορεύεται προς το περιεχόμενο του φυσικού δικαίου.

Τα Συνταγματικά δικαιώματα που παρέχονται στα άτομα και αφορούν στο σύνολο των θεμελιωδών πολιτικών, κοινωνικών και οικονομικών δικαιωμάτων είναι κανόνες προστατευόμενοι από το Σύνταγμα και καθορίζουν και προσδιορίζουν τα όρια των δικαιωμάτων των φορέων τους προς την κρατική εξουσία και, αντιστρόφως, τα όρια της συμπεριφοράς του κράτους προς τους πολίτες. Η έννομη τάξη οφείλει να διασφαλίζει και εγγυάται την τήρηση των δικαιωμάτων αυτών. Η δε σημασία της ενίσχυσης των δικαιωμάτων αυτών δεν αποτελεί μόνον κρατική μέριμνα που αφορά την εσωτερική κρατική υπόσταση και θεωρεί τον πολίτη υποκείμενο δικαίου, αλλά επεκτείνεται σε διεθνές επίπεδο με την υπογραφή διεθνών συμφωνιών, κατά τα εις τη συνέχεια αναφερόμενα. Η ανθρώπινη αξία αποτελεί τον ανώτατο συνταγματικό σκοπό και αντικείμενο

προστασίας από το κράτος. Ως εκ τούτου, αντικείμενο προστασίας είναι και τα θεμελιώδη δικαιώματα που εξειδικεύουν την ανθρώπινη αξία. Το σύγχρονο κράτος υποχρεούται να σέβεται, να προστατεύει την ανθρώπινη αξία και να εξασφαλίζει την ακώλυτη άσκηση των παραπάνω θεμελιωδών δικαιωμάτων. Απόρροια τούτου είναι ότι, ο κοινός νομοθέτης υποχρεούται, κατά τη νομοθετική του δικαιοδοσία, να παράγει δίκαιο, το οποίο δεν έρχεται σε αντίθεση προς το περιεχόμενο των θεμελιωδών δικαιωμάτων, εν όψει της δεσμεύσεώς του (νομοθέτη) από τις συνταγματικές διατάξεις. Υποχρεούται, από το Σύνταγμα επίσης, να απαλείψει όσες διατάξεις νόμων αντίκεινται στο περιεχόμενο των συνταγματικών διατάξεων, αναφορικά με τα θεμελιώδη δικαιώματα επί πλέον δε να προωθεί όλα εκείνα τα μέτρα που ολοκληρώνουν την προστασία των δικαιωμάτων αυτών από οποιαδήποτε αυθαιρεσία.

Τα εχέγγυα σεβασμού και προστασίας των δικαιωμάτων αυτών αναθέτει η κρατική στη δικαστική εξουσία, η οποία υποχρεούται, κατά Συνταγματική επιταγή, να προστατεύει την ανθρώπινη αξία και τα θεμελιώδη δικαιώματα που την προσδιορίζουν, χωρίς διάκριση από ποιόν παραβιάζονται (από το κράτος ή τον ιδιώτη). Οφείλει η δικαστική εξουσία απόλυτη υπακοή και σεβασμό στο Σύνταγμα, επομένως να ελέγχει τη συνταγματικότητα των νόμων και να εγγυάται την παράλληλη πορεία τους προς τις συνταγματικές διατάξεις, μη εφαρμόζοντας, σε αντίθετη περίπτωση, αντισυνταγματικούς νόμους.

2. Ως πρόδρομο των συνταγματικών δικαιωμάτων που ερευνούμε με την εργασία αυτή, κρίνεται αναγκαία η ιστορική αναδρομή στα κείμενα που από πολύ νωρίς προηγήθηκαν και αποτέλεσαν το θεμέλιο για τα Ελληνικά Συντάγματα, επομένως θα αναφερθούμε δι'ολίγων στην κατοχύρωση των ατομικών δικαιωμάτων, όπως ιστορικά αυτή εξελίχθηκε και, εν συνεχεία στα Ελληνικά Συντάγματα μετά την Επανάσταση του 1821 μέχρι των ημερών μας.

α. Από τις αρχές του 13^{ου} αιώνα και συγκεκριμένα το 1215, υπογράφεται από τον Ιωάννη Ακτήμονα η Magna Charta, με την οποία οι ατομικές ελευθερίες διακηρύσσονται ως δικαιώματα των Άγγλων πολιτών απέναντι στους Άγγλους ηγεμόνες. Οι πολιτικές αναταραχές οδήγησαν το έτος 1629 στην Petition of Rights, του Habeas Corpus Act το έτος 1679 και τον Bill of Rights το έτος 1688.

β. Η κατοχύρωση των Συνταγματικών δικαιωμάτων γίνεται αρχικά με τις διακηρύξεις της πολιτείας της Βιργινίας το έτος 1776, ενώ είχε προηγηθεί το 1669 σχέδιο Συντάγματος της πολιτείας της Καρολίνας, επηρεασμένο από τις ιδέες του Άγγλου Τζόν Λόκ. Τις διακηρύξεις της πολιτείας της Βιργινίας (1776) ακολούθησαν και άλλες πολιτείες. Αυτό οδήγησε στη Διακήρυξη της Ανεξαρτησίας των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής, το Ομοσπονδιακό δηλαδή Σύνταγμα, ενώ Συνταγματικώς οι ατομικές ελευθερίες θεσπίστηκαν το 1878.

γ. Οι διδασκαλίες του Τζόν Λόκ, Ρουσσώ, καθώς επίσης το Αγγλικό Bill of Rights μαζί με τις Αμερικανικές διακηρύξεις είχαν ως αποτέλεσμα τον επηρεασμό κατά το 1789 (όταν κορυφώθηκε με τη Γαλλική Επανάσταση η αντίδραση κατά της απολυταρχίας των φεουδαρχών) το κείμενο της «Διακήρυξης των δικαιωμάτων του ανθρώπου και του πολίτη», που αποτέλεσε το προοίμιο του Γαλλικού Συντάγματος του 1791.

Τα κείμενα αυτά του 1789 και 1791, αποτελούν το πρότυπο για την κατοχύρωση των ατομικών δικαιωμάτων (ελευθερία, ιδιοκτησία, προσωπική ασφάλεια, άσυλο κατοικίας, ελευθερία τύπου και στοχασμών κλπ), που έχουν σημαντικά επηρεάσει τα Συντάγματα των άλλων Ευρωπαϊκών Κρατών.

(α) Τα Ελληνικά Συντάγματα

Τα Ελληνικά Συντάγματα, από του έτους 1822 μέχρι των ημερών μας, έχουν ως κύριο χαρακτηριστικό την αναγωγή της ανθρώπινης αξίας, της ισότητας και ελευθερίας σε ύψιστο προστατευτέο αγαθό. Η ανθρώπινη αξία είναι ο πυρήνας της έννομης τάξης και αποσκοπεί με την καθιέρωση των κανόνων του δικαίου στην πραγματοποίηση του σκοπού της ολοκλήρωσης του ατόμου. Οι νομικές διατάξεις βρίσκονται σε πλήρη αρμονία με το δικαιοσύνη σύστημα του κοινωνικού ανθρωπισμού, αφού αυτός διατρέχει όλο το σύστημα του θετού ουσιαστικού δικαίου και, με το συγκερασμό των αρχών της ισότητας και της ελευθερίας, αποτελεί την καταστατική αρχή στην οποία στηρίζεται η ανθρώπινη αξία. Η ανθρώπινη

αξία θεωρήθηκε – και είναι – απαραβίαστη, απαραβίαστα είναι και τα δικαιώματα που την προσδιορίζουν.

α. Το Σύνταγμα της Επιδαύρου (1822) και το Σύνταγμα του Άστρους (1823) περιλαμβάνουν ιδιαίτερα κεφάλαια για «τα δικαιώματα των κατοίκων της Επικρατείας της Ελλάδας». -«Περί των πολιτικών δικαιωμάτων των Ελλήνων» αντιστοίχως. Ιδιαίτερα μνεία γίνεται στην Αρχή της ισότητας, της τιμής και της ασφάλειας όλων των ανθρώπων.

β) Ειδικότερα, με το Σύνταγμα της Τροιζήνας (1827), κατοχυρώνεται ρητά η προσωπική ελευθερία (α.11), απαγορεύονται τα βασανιστήρια (α.18) και καθιερώνεται η μη αναδρομική εφαρμογή του νόμου (α. 19).

γ) Το Σύνταγμα του 1844 ρυθμίζει και κατοχυρώνει την Αρχή της ισότητας και της Ελευθερίας. Επίσης την προσωπική ελευθερία (α.4), τη σύλληψη και το αυτόφωρο (α.5) και την Αρχή «ουδεμία ποινή άνευ νόμου» (α. 6).

δ) Το Σύνταγμα του 1864, στο κεφάλαιο περί ατομικών δικαιωμάτων, αναδιατυπώνει στα σχετικά άρθρα τις διατάξεις του Σ. 1844, επιφέρει όμως και νέες διατάξεις μεταξύ των οποίων, για το θέμα που μας ενδιαφέρει, κατοχυρώνεται η αρχή του φυσικού (νόμιμου) δικαστή (α.8).

ε) Με το Σύνταγμα του 1927, κατοχυρώνεται η ζωή, η τιμή και η ελευθερία (α.7) , επαναδιατυπώνεται η αρχή «ουδεμία ποινή άνευ νόμου» (α.8), η αρχή του νόμιμου δικαστή (α.9), η προσωπική ελευθερία (α.10),

ρυθμίζεται το αυτόφωρο έγκλημα και η σύλληψη (α.11), απαγορεύονται τα βασανιστήρια, η γενική δήμευση και ο πολιτικός θάνατος (α. 17).

στ) Με το Σύνταγμα του 1952, επαναλαμβάνονται οι ρυθμίσεις και κατοχυρώσεις των παραπάνω Συνταγμάτων, όσον αφορά την ισότητα, ελευθερία (που αποτελούν οι Αρχές αυτές το βάθρο των λοιπών Συνταγματικών (ατομικών) δικαιωμάτων. Το αυτό ισχύει με τη σύλληψη και το αυτόφωρο έγκλημα (α. 5), την Αρχή «ουδεμία ποινή άνευ νόμου» (α. 7) την Αρχή του νόμιμου δικαστή (α. 8), την απαγόρευση των βασανιστηρίων, τη δήμευση, τον πολιτικό θάνατο (α. 18).

ζ) Τα ίδια αναφέρουμε και για τα Συντάγματα του 1975, εκείνου της αναθεώρησης του έτους 1986 με τα οποία δεν εθίγησαν οι παραπάνω σχετικές για τα ανθρώπινα δικαιώματα διατάξεις.

η) Με την αναθεώρηση του έτους 2001 επαναλαμβάνονται οι παραπάνω κατοχυρώσεις (σύλληψη – αυτόφωρο έγκλημα, «ουδεμία ποινή άνευ νόμου», απαγόρευση βασανιστηρίων και γενικής δήμευσης, αρχή του φυσικού δικαστή). Στην αναθεώρηση αυτή (2001) έγιναν ωρισμένες προσθήκες στο α. 6 παρ. 4 περί ανωτάτου ορίου της προφυλάκισης και α.7 παρ. 3 περί κατάργησης της θανατικής ποινής, πλην των περιπτώσεων κακουργημάτων που τελούνται σε καιρό πολέμου και σχετίζονται με αυτόν, όπως αυτά τα εγκλήματα προβλέπονται στο νομο.

B. ΤΑ ΚΑΘ'ΕΚΑΣΤΟΝ «ΔΙΚΑΣΤΙΚΑ» ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΑ

ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

1. Σύλληψη και προσωρινή κράτηση

Γ Ε Ν Ι Κ Α

Η προσωπική ασφάλεια προστατεύεται από το Σύνταγμα διττώς, έναντι της κρατικής αυθαιρεσίας και υπερβολών, είναι συνεπώς συνέπεια της ελευθερίας του ανθρώπου. Διακρίνεται η προστασία αυτή σε δύο στάδια: στην προστασία από αυθαίρετη καταδίωξη, σύλληψη και κράτηση αφ' ενός και στις εγγυήσεις σχετικώς με την άσκηση της ποινικής αγωγής, την ποινική δίκη και την ποινή (α. 6-7 Σ.)

Η παραπάνω προστασία ευρίσκεται να θεσμοθετείται στον Αγγλικό Μεγάλο Χάρτη Ελευθεριών (Magna Charta Libertatorum) του έτους 1215 καθώς και σε μεταγενέστερους νόμους: Petition of Rights (1628) και Habeas Corpus (1640) όπως τροποποιήθηκε με το νόμο Habeas Corpus Act των ετών 1816 και 1862. Την κατοχύρωση της προσωπικής ασφάλειας εξασφάλισαν και άλλα Αμερικανικά και Ευρωπαϊκά Συντάγματα, με πρωτοπόρο Σύνταγμα στην Ευρώπη εκείνο της Γαλλικής Επανάστασης (1791). Στα Συντάγματα της Ελλάδας (Επιδάυρου 1822 και Τροιζήνας 1823) αρχικά , περιεχόταν κατοχύρωση της προσωπικής ασφάλειας όχι με αναλυτικό τρόπο ενώ στα μεταγενέστερα, μέχρι των ημερών μας, ο συντακτικός νομοθέτης θέτει γενικό απαγορευτικό κανόνα, εξασφαλίζοντας την απαγόρευση οποιουδήποτε φυσικού περιορισμού του ατόμου.

(α) Σύμφωνα με το α. 5 παρ 3 Σ., **«η προσωπική ελευθερία είναι απαραβίαστη. Κανένας δεν καταδιώκεται, ούτε συλλαμβάνεται , ούτε φυλακίζεται, ούτε με οποιοδήποτε άλλο τρόπο περιορίζεται παρά μόνο όταν και όπως ορίζει ο νόμος»**. Το άρθρο αυτό προστατεύει την προσωπική ασφάλεια με την έννοια ότι δεν επιτρέπει στα κρατικά όργανα να την θίγουν ειμή μόνον όταν και όπως ο νόμος ορίζει. Κατοχυρώνοντας

περισσότερο την προσωπική ασφάλεια, το Σύνταγμα ιδρύει θεσμικές εγγυήσεις ώστε αυτά να προστατεύεται απέναντι στον κοινό νομοθέτη, τη διοίκηση και το δικαστή. Αυτό επιτυγχάνεται με τις ειδικές διαδικαστικές και δικονομικές διατάξεις του α. 6 Σ. Στοιχεία της Συνταγματικής αυτής κατοχύρωσης είναι η απαγόρευση: 1) της καταδίωξης, 2) της σύλληψης και 3) της φυλάκισης, τρία δηλαδή στάδια της ενιαίας διαδικασίας που οδηγεί στη στέρηση της ελευθερίας του ατόμου που, όμως, τελούν υπό την επιφύλαξη του νόμου, ο οποίος μπορεί να προβλέπει τις προϋποθέσεις επιτρεπτής καταδίωξης, σύλληψης, φυλάκισης ή άλλου περιορισμού του ατόμου. Ο νόμος βεβαίως θεσπίζεται από το νομοθέτη, ο οποίος δεσμεύεται ως προς την έκταση των περιορισμών της προσωπικής ελευθερίας. Ο κοινός νομοθέτης, δηλαδή, δεν είναι ελεύθερος να ρυθμίσει «κατά βούληση» τις εξαιρέσεις επιτρεπομένης σύλληψης κλπ, ειμή μόνον κατά το μέτρο που η εξαίρεση είναι απαραίτητη.

Τα καθ'έκαστον εννοιολογικά στοιχεία του α. 5 παρ. 3 Σ. αναλύονται ως ακολούθως:

i) Η καταδίωξη: Είναι το σύνολο των ενεργειών από τα κρατικά όργανα που τείνουν στην αναζήτηση, τον εντοπισμό και την ανεύρεση συγκεκριμένου προσώπου, αποτελεί δε το πρώτο στάδιο της διαδικασίας για τη σύλληψη και φυλάκισή του. Η έννοια της καταδίωξης απαγορεύεται από το Συντακτικό νομοθέτη και διακρίνεται από την «ποινική δίωξη» των α. 27 επ. Κ.Π.Δ και δεν ταυτίζεται με αυτήν, αφού σκοπός της καταδίωξης είναι η σύλληψη του δράστη. Εάν δεν επιδιώκεται η σύλληψη δεν πρόκειται περί καταδίωξης αλλ' απλής αναζήτησης.

ii) Η σύλληψη: Είναι η υποβολή και υπαγωγή του φυσικού προσώπου στην κρατική εξουσία που εκπροσωπείται από τα όργανά της και έχει ως αποτέλεσμα τη στέρηση της ελευθερίας του. Κατ'αρχήν το Σύνταγμα προστατεύει το φορέα του δικαιώματος από αυθαίρετη σύλληψη που έχει ως αποτέλεσμα την προσωρινή ή για μεγαλύτερο χρόνο στέρηση της ελευθερίας του ατόμου και όχι τον απλό περιορισμό της ελευθερίας

εκείνου ο οποίος συλλαμβάνεται. Συνεπώς, απλοί περιορισμοί της ελεύθερης κίνησης π.χ έλεγχος πεζών ή οχημάτων που διενεργούνται από Αστυνομικά όργανα για έλεγχο ταυτότητας, στοιχείων του αυτοκινήτου, αλκοτέστ κλπ, είναι επιτρεπτός και δεν εντάσσεται στην εξεταζόμενη προστασία του Συντάγματος της ατομικής ελευθερίας.

Ο έλεγχος αυτός, εννοείται, ενεργείται αμέσως (επί τόπου) και, εφόσον, ή δεν διαπιστωθεί παράβαση, ο ελεγχόμενος αφήνεται ελεύθερος. Υπάρχει, όμως, το ενδεχόμενο μεταβάσεως του ελεγχόμενου στο αστυνομικό τμήμα προκειμένου να διενεργηθεί λεπτομερέστερος έλεγχος, ο οποίος μόλις περατωθεί ο ελεγχόμενος αφήνεται ελεύθερος, εάν εννοείται, δεν υπάρχει περίπτωση συλλήψεως του για άλλον λόγο (π.χ. ένταλμα συλλήψεως, φυγόδικος, φυγόποινος κ.λ.π). Περιπτώσεις που δημιουργούν προβλήματα είναι εκείνες που αναφέρονται σε προσαγωγές, όπως παραπάνω εκτέθηκε, για αστυνομικούς σκοπούς όπως π.χ για την τήρηση της τάξης και της ασφάλειας και ο ελεγχόμενος υποβάλλεται στη διαδικασία εξακριβώσεως των στοιχείων του. Τα άτομα π.χ που στερούνται αστυνομικής ταυτότητας από την οποία αποδεικνύονται τα στοιχεία τους, που εγείρουν υπόνοιες εξ αιτίας της συμπεριφοράς τους ότι έχουν διαπράξει αδίκημα, απλώς οδηγούνται στο αστυνομικό τμήμα (κατάστημα) για έλεγχο και όταν αυτός ολοκληρωθεί σε εύλογο χρονικό διάστημα, ο ελεγχόμενος αφήνεται ελεύθερος .

Αντίθετη, συνεπώς, προς τη Συνταγματική επιταγή είναι η «κράτηση» πέραν του απολύτως αναγκαίου χρόνου για την εξέταση του ατόμου ή την παροχή διευκρινίσεων και εξηγήσεων.

iii) Φυλάκιση: Είναι ο εγκλεισμός ή κράτηση του προσώπου σε χώρο κλειστό και φρουρούμενο από κρατικά όργανα, από όπου αναγορεύεται η έξοδός του. Η έννοια της φυλάκισης είναι ευρεία και υπάγεται σ' αυτήν κάθε μορφής στέρηση της φυσικής ελευθερίας, είτε για λόγους εκτίσεως ποινής στερητικής της ελευθερίας που επιβάλλεται από τα δικαστήρια (κάθειρξη, φυλάκιση, προσωπική κράτηση στα πλαίσια της

αναγκαστικής εκτελέσεως) ή κατά την προδικασία φυλάκιση είναι, από Συνταγματικής απόψεως, η προσωρινή κράτηση, ο περιορισμός σε σωφρονιστικό ή ψυχιατρικό κατάστημα. Φορείς του δικαιώματος είναι τα φυσικά πρόσωπα, τούτο δε (δικαίωμα) αφορά τις σχέσεις του ατόμου με την κρατική εξουσία.

Όπως αναφέρθηκε, η εν γένει προσωπική ελευθερία και ασφάλεια είναι απαραβίαστη.

Όμως η καταδίωξη, η σύλληψη και φυλάκιση (ή προσωρινή κράτηση) τελούν υπό την **επιφύλαξη του νόμου** και επιτρέπονται μόνον στις περιπτώσεις που ορίζει ο νόμος, με τον οποίο ο κοινός νομοθέτης-εξουσιοδοτούμενος από το Σύνταγμα – εισάγει περιορισμούς του ατομικού δικαιώματος. Ο κοινός, όμως, νομοθέτης δεν έχει την «εν λευκώ ή ελεύθερη εντολή» να ρυθμίζει κατά βούληση εξαιρέσεις καθόσον αφορά στην σύλληψη κλπ, αλλά περιορίζεται έτσι ώστε οι νομοθετικές εξουσίες του να μη οδηγούν στην εξουδετέρωση του ατομικού δικαιώματος, της προσωπικής ελευθερίας. Το Σύνταγμα επίσης (α.6) περιορίζει τη δυνατότητα ή πιθανότητα αυθαιρεσίας του κοινού νομοθέτη, αφού ορίζονται ρητώς οι βασικές προϋποθέσεις της συλλήψεως, η ανώτατη διάρκεια της προσωρινής κρατήσεως κλπ. Επι πλέον ο νομοθέτης περιορίζεται από τους κανόνες του διεθνούς δικαίου που έχουν γίνει αποδεκτοί από την Ελληνική Πολιτεία και αποτελούν εσωτερικό δίκαιο. Ο περιορισμός, επομένως, τότε μόνον είναι δυνατός εφόσον τελεί σε αρμονία με το μέτρο ώστε να θεωρείται ως απαραίτητος.

Έτσι, σύμφωνα με το α. 276 παρ. 2 Κ.Π.Δ, («Σύλληψη με ένταλμα»), εκτός από την περίπτωση του α. 275 κατά την οποία, σε αυτόφωρα κακουργήματα και πλημμελήματα, οι ανακριτικοί υπάλληλοι και κάθε αστυνομικό όργανο έχουν υποχρέωση (οποιοσδήποτε πολίτης το δικαίωμα) να συλλάβουν το δράστη τηρώντας τις διατάξεις του Συντάγματος και της προσαγωγής χωρίς αναβολή στον Εισαγγελέα (α. 279 Κ.Π.Δ), στην περίπτωση του α. 276 Κ.Π.Δ παρ. 2, ο ανακριτής, ύστερα από προηγούμενη

γνώμη του Εισαγγελέως, εκδίδει ένταλμα σύλληψης μόνον υπό τους όρους του α. 282 ΚΠΔ, όπως αυτό τροποποιήθηκε με το Ν. 2408/1996.

Η προσωρινή κράτηση, κατά το α. 282 παρ. 1 Κ.Π.Δ, επιβάλλεται όσο διαρκεί η προδικασία, μόνον αν προκύπτουν σοβαρές ενδείξεις ενοχής του κατηγορουμένου για κακούργημα ή πλημμέλημα, που τιμωρείται με ποινή φυλάκισης τουλάχιστον τριών μηνών. Τούτο σε συνδυασμό με την παρ. 3 του ίδιου άρθρου κατά την οποία, η προσωρινή κράτηση επιβάλλεται, αντί των περιοριστικών όρων, όταν ο κατηγορούμενος διώκεται για κακούργημα και δεν έχει γνωστή διαμονή στη χώρα ή έχει κάνει προπαρασκευαστικές ενέργειες για να διευκολύνει τη φυγή του ή υπήρξε φυγόποινος ή φυγόδικος ή κρίθηκε ένοχος για απόδραση κρατουμένου ή παραβίαση περιορισμών διαμονής ή κρίνεται αιτιολογημένα ότι, αν αφεθεί ελεύθερος, είναι πολύ πιθανό να διαπράξει και άλλα εγκλήματα. Η παραπάνω κρίση πρέπει να προκύπτει από ειδικώς μνημονευόμενα περιστατικά της προηγούμενης ζωής του ή από τα ιδιαίτερα και συγκεκριμένα χαρακτηριστικά της πράξης για την οποία κατηγορείται. Μόνον η βαρύτητα της πράξης κατά το νόμο, δεν αρκεί για την επιβολή της προσωρινής κράτησης.

Συγγενής με τη σύλληψη είναι η βιαία προσαγωγή προσώπου σε δικαστική ή διοικητική αρχή, μόνον όμως όταν προβλέπεται από το νόμο, όπως π.χ βιαία προσαγωγή του κατηγορουμένου ή των μαρτύρων. Επίσης, άλλοι νόμοι προβλέπουν προσωρινή κράτηση για λόγους δημόσιας υγείας ή ως μέσον αναγκαστικής εκτελέσεως για την είσπραξη δημοσίων εσόδων, οπότε αρμόδιο δικαστήριο αποφαινεται για το εάν το μέτρο της προσωρινής κράτησης είναι αναγκαίο για την εξόφληση του χρέους, εν όψει και του ύψους του ή ότι τούτο αποτελεί το μοναδικό μέσο είσπραξης του εσόδου και έχουν εξαντληθεί όλα τα άλλα προβλεπόμενα μέτρα. Άλλες διατάξεις απαγορεύουν την προσωρινή κράτηση ωρισμένων προσώπων (υπερηλίκων ή ανηλίκων) ή σε ωρισμένο τόπο (π.χ δικαστηρίου ή ιερουργίας γνωστής θρησκείας και για όσο χρόνο διαρκεί η συνεδρίαση ή η ιερουργία).

(β) Το επιτρεπτό της σύλληψης (Σ. 6 παρ. 1)

Το Σύνταγμα στο άρθρο 6 παρ. 1 ορίζει τα εξής: **«Κανένας δεν συλλαμβάνεται ούτε φυλακίζεται χωρίς αιτιολογημένο δικαστικό ένταλμα, που πρέπει να επιδοθεί τη στιγμή που γίνεται η σύλληψη ή η προφυλάκιση. Εξαιρούνται τα αυτόφωρα εγκλήματα.**

Δικαστικό ένταλμα: Το δικαστικό ένταλμα είναι το ένταλμα ή διαταγή του αρμοδίου κατά περίπτωση οργάνου της δικαστικής εξουσίας, δυνάμει της οποίας το άτομο συλλαμβάνεται. Ο Συντακτικός νομοθέτης περιβάλλει τη διαδικασία της σύλληψης και της μετά από αυτήν διαδικασίας με αυστηρά κριτήρια και εχέγγυα αφού το ένταλμα εκδίδεται από τον αρμόδιο δικαστή και πρέπει να συντρέχουν οι εξής προϋποθέσεις: α) το ένταλμα (δικαστικό) πρέπει να είναι ειδικά αιτιολογημένο και β) να επιδίδεται συγχρόνως κατά τη στιγμή της συλλήψεως.

Αρμόδιος δικαστής για την έκδοση του εντάλματος συλλήψεως είναι συνήθως ο ανακριτής που εκδίδει το ένταλμα μετά από προηγούμενη διατύπωση γνώμης του Εισαγγελέως κατ'άρθρο 276 παρ. 2 Κ.Π.Δ και δη μόνον για τις περιπτώσεις όπου επιτρέπεται προσωρινή κράτηση κατ'άρθρο 282 Κ.Π.Δ. Όπως αναφέρθηκε ήδη, εξαίρεση εισάγεται με το εδάφιο α' της παρ. 1 του άρθρου 276 Κ.Π.Δ (όπως αυτό τροποποιήθηκε με το άρθρο 10 παρ. 3 Ν. 1941 1991) κατά το οποίο, προκειμένου περί αυτοφώρων κακουργημάτων και πλημμελημάτων, οι ανακριτικοί υπάλληλοι (α. 33 Κ.Π.Δ) καθώς και κάθε αστυνομικό όργανο (ή και πολίτες) μπορούν να συλλάβουν το δράστη τηρώντας τις διατάξεις του Συντάγματος και του α. 279 Κ.Π.Δ, να τον οδηγήσουν χωρίς αναβολή στον αρμόδιο Εισαγγελέα, το αργότερο μέσα σε 24 ώρες από τη σύλληψή του ή μέσα στον απολύτως αναγκαίο χρόνο για τη μεταφορά του, εάν η σύλληψη έγινε εκτός της έδρας όπου εδρεύει ο Εισαγγελέας.

Εκτός από τον ανακριτή ένταλμα συλλήψεως μπορεί να εκδώσει το δικαστικό συμβούλιο με το βούλευμά του, το οποίο επέχει θέση εντάλματος (α. 276, 315 παρ. 2 Κ.Π.Δ). Το δικαστήριο, επίσης, στην περίπτωση του α.

120 παρ.2,3 Κ.Π.Δ όταν κρίνει εαυτό αναρμόδιο και παραπέμπει την υπόθεση στο αρμόδιο δικαστήριο, ενεργώντας όπως και το δικαστικό συμβούλιο και διατάσσοντας τη σύλληψη του κατηγορουμένου αν το έγκλημα χαρακτηρίζεται ως κακούργημα ή πλημμέλημα, για το οποίο επιτρέπεται η προφυλάκιση. Στην περίπτωση που, κατά τη διάρκεια της αποδεικτικής διαδικασίας, γεννηθεί εναντίον μάρτυρα υπόνοια ψευδορκίας ο διευθύνων τη συζήτηση μπορεί, μετά από αίτηση του Εισαγγελέα, ή διαδίκου ή αυτεπαγγέλτως, να διατάξει τη μη απομάκρυνση του μάρτυρα μέχρι πέρατος της συζητήσεως. Αν δεν διαλυθούν οι υποψίες μετά το τέλος της συζήτησης, ο διευθύνων τη συζήτηση διατάσσει τη σύλληψη του υπόπτου τελέσεως του εγκλήματος της ψευδορκίας και την παράδοση του στον Εισαγγελέα (α. 337 Κ.Π.Δ). Το αυτό όπως αμέσως παραπάνω και με την περίπτωση του α.338 Κ.Π.Δ, αν παρουσιαστούν ενδείξεις πλαστότητας εγγράφου που προσβλήθηκε στην ποινική δίκη ως πλαστό, κατά ορισμένου προσώπου.

Η έκδοση δικαστικού εντάλματος είναι απαραίτητη όχι μόνον στα πλαίσια της διαδικασίας της ποινικής δικονομίας αλλά και οποιασδήποτε άλλης διαδικασίας (π.χ της φορολογικής νομοθεσίας, δεδομένου ότι κατά το παρελθόν με απλή διοικητική διαταγή του διευθυντού του Δημοσίου Ταμείου, ήταν δυνατή η σύλληψη και προσωπική κράτηση του οφειλέτου. Ήδη, με το άρθρο 1 του Ν. 1867/1989, η προσωπική κράτηση ως μέσο για την αναγκαστική είσπραξη των δημοσίων εσόδων, διατάσσεται πάντοτε από το δικαστήριο).

Η υπόψιν προστασία του Συντάγματος για τις περιπτώσεις προσβολής της προσωπικότητας και ασφαλείας προβλέπεται και στις περιπτώσεις λόγων δημοσίας υγείας (π.χ μεταδοτικών νοσημάτων), δημόσιας ασφάλειας λόγων που αφορούν στο πρόσωπο συγκεκριμένου ατόμου, κατά τις οποίες απαιτείται έκδοση εντάλματος σύλληψεως και κρατήσεως

Το ένταλμα συλλήψεως, όπως αναφέρθηκε, πρέπει να είναι αιτιολογημένο, δηλαδή να προσδιορίζει επακριβώς την αξιόποινη πράξη και την ποινική διάταξη που παραβιάστηκε, ως επίσης και το πρόσωπο (με λεπτομερή αναγραφή των ατομικών του στοιχείων) που την παραβίασε και για την οποία συλλαμβάνεται και κρατείται. Συνταγματική προϋπόθεση της συλλήψεως με δικαστικό ένταλμα είναι η επίδοση (δηλαδή παράδοση, όχι επίδειξη) του εντάλματος τη στιγμή της συλλήψεως ή προσωρινής κρατήσεως ώστε, ο συλλαμβανόμενος να γνωρίζει τους λόγους της συλλήψεως, προκειμένου ν' ασκήσει τα νόμιμα δικαιώματά του. Το άρθρο 5 παρ. 2 ΕΣΔΑ, μάλιστα, απαιτεί η παραπάνω πληροφόρηση να γίνεται σε γλώσσα που γνωρίζει ο συλλαμβανόμενος.

Σύμφωνα με όσα εκθέτουμε παραπάνω, η άμεση επίδοση του εντάλματος συλλήψεως προϋποθέτει την προηγούμενη έκδοση του εντάλματος εφόσον υπάρχουν αποχρώσεις ενδείξεις ενοχής (εξαιρέσει, όπως αναφέρθηκε, του αυτοφώρου εγκλήματος).

Όπως προκύπτει από όσα εκτέθηκαν, το Σύνταγμα προβλέπει ως μόνη εξαίρεση εκδόσεως εντάλματος συλλήψεως ή προσωρινής κρατήσεως προκειμένου περί αυτοφώρων εγκλημάτων, χωρίς να προσδιορίζει την έννοια του **εγκλήματος** ή του **αυτοφώρου**, παραπέμποντας στον κοινό νομοθέτη για τις καθιερωμένες έννοιες. Από την ευρύτητα των εννοιών αυτών εξαρτάται και το περιεχόμενο και ευρύτητα της συνταγματικής προστασίας, ο δε νομοθέτης, ο οποίος έχει την εξουσία στα πλαίσια της αρμοδότητάς του περιορίζεται εις το να διευρύνει κατά την επιθυμία του τα όρια των εννοιών αυτών.

Έτσι, ως έγκλημα θεωρείται κάθε πράξη που είναι άδικη και τιμωρείται από το νόμο, είναι δε και καταλογιστή στο δράστη. Αυτόφωρο θεωρείται το έγκλημα, σύμφωνα με το α. 242 παρ. 1 Κ.Π.Δ, την ώρα που γίνεται ή το έγκλημα που έγινε πρόσφατα. Πρόσφατα θεωρείται ότι έγινε η πράξη ιδίως όταν αμέσως ύστερα από αυτήν ο δράστης καταδιώκεται από τη δημόσια δύναμη ή από τον παθόντα ή με δημόσια κραυγή, όπως και όταν

συλλαμβάνεται οπουδήποτε να έχει ίχνη από τα οποία συμπεραίνεται ότι διέπραξε το έγκλημα σε πολύ πρόσφατο χρόνο.

Δεν θεωρείται ότι συντρέχει μία από τις παραπάνω περιπτώσεις, αν πέρασε όλη η επόμενη μέρα από την τέλεση της πράξης (παρ. 2, α 242 Κ.Π.Δ).

Κατά την παρ. 3 του ίδιου άνω άρθρου, τα αδικήματα που τελούνται δια του τύπου θεωρούνται πάντοτε αυτόφωρα.

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, σύμφωνα με το α. 275 παρ. 3 Κ.Π.Δ, ο Εισαγγελέας Πλημμελειοδικών έχει την εξουσία να εκδώσει ένταλμα συλλήψεως επί αυτοφώρων κακουργημάτων και πλημμελημάτων κατά του δράστου ο οποίος διώκεται, μπορεί δε να το ανακαλεί ή καταργεί .

(γ) Συνταγματικές εγγυήσεις μετά τη σύλληψη – προσαγωγή στο δικαστή.

Το Σύνταγμα δεν αρκείται στη θέσπιση των όρων σύλληψης με τη δικαστική διαταγή αλλά θέτει, περαιτέρω , την επιταγή της ταχείας προσαγωγής στο αρμόδιο δικαστικό όργανο για την κατά το δυνατόν ταχεία απόφαση τούτου για την προσωρινή κράτηση ή απόλυση του συλληφθέντος και αποφεύγει κατ'αυτόν τον τρόπο η για μακρύ χρονικό διάστημα στέρηση της ελευθερίας. Έχει ήδη εκτεθεί παραπάνω ότι, ο επ'αυτοφώρω συλλαμβανόμενος για έγκλημα ή με ένταλμα συλλήψεως προσάγεται στον αρμόδιο ανακριτή (ή και τον Εισαγγελέα) το αργότερο μέσα σε είκοσι τέσσερες ώρες από τη σύλληψη ή μέσα στον απολύτως αναγκαίο χρόνο, εάν η σύλληψη έγινε εκτός της έδρας του ανακριτού.

Ο ανακριτής οφείλει μέσα σε χρονικό διάστημα τριών ημερών από την προσαγωγή, είτε να απολύσει τον συλληφθέντα, είτε να εκδόσει ένταλμα φυλακίσεως. Η προθεσμία αυτή παρατείνεται (κατ'άρθρο 6 παρ. 2 Σ) για δύο ημέρες αν το ζητήσει αυτός που έχει προσαχθεί ή σε περίπτωση ανώτερης βίας, που βεβαιώνεται αμέσως με απόφαση του αρμόδιου δικαστικού συμβουλίου. Ο όρος «ανακριτής» περιλαμβάνει , κατά την έννοια της συνταγματικής διάταξης, οποιονδήποτε λειτουργό της

δικαστικής εξουσίας, του οποίου η ανεξαρτησία κατοχυρώνεται λειτουργικά από το σύνταγμα, δεν είναι συνεπώς ανακριτής σύμφωνα με την άνω συνταγματική διάταξη κάθε όργανο της εκτελεστικής εξουσίας. Εννοείται ότι, ο υπό σύλληψη πρέπει να τυγχάνει σεβασμού ως προς το πρόσωπο και την τιμή του, δεν πρέπει να προπηλακίζεται ή ν' ασκείται σ' αυτόν βία ή να δεσμεύεται, δεδομένου ότι ισχύει υπέρ του το κεκμήριο αθωότητας, ειμή μόνον σε περίπτωση απόλυτης προς τούτο ανάγκης όπως π.χ. εάν αντιστέκεται στη σύλληψη ή είναι ύποπτος φυγής.

ι) Πάροδος προθεσμιών – απόλυση

Εάν παρέλθουν άπρακτες οι παραπάνω προθεσμίες, προσαγωγής του συλληφθέντος ή λήψεως αποφάσεως από τον ανακριτή, το Σύνταγμα (α. 6 παρ. 3) καθιερώνει την υποχρέωση κάθε δεσμοφύλακα ή άλλου, είτε πολιτικού ή στρατιωτικού υπαλλήλου, στον οποίο έχει ανατεθεί η κράτηση εκείνου που έχει συλληφθεί, να τον απολύσει αμέσως. Η συνταγματική αυτή επιταγή είναι διατυπωμένη κατά τρόπον απόλυτο και η υποχρέωση για απόλυση δεν εξαρτάται από τη διαταγή ή άδεια προϊσταμένης ή οποιασδήποτε άλλης αρχής αλλά και παρά την αντίθετη γνώμη ή απαγόρευση των ιεραρχικώς προϊσταμένων τους. Παράβαση των παραπάνω Συνταγματικών διατάξεων συνεπάγεται για τους παραβάτες αστική, ποινική και πειθαρχική ευθύνη αφού τιμωρούνται για παράνομη κατακράτηση και υποχρεούνται να επαναρθώσουν κάθε ζημιά που έγινε στον παθόντα και να τον αποζημιώσουν για ηθική βλάβη με χρηματικό ποσό, σύμφωνα με το νόμο.

Η ποινική κύρωση που επιτάσσεται από το Σύνταγμα για την παράνομη κατακράτηση προβλέπεται και τιμωρείται από τον Ποινικό Κώδικα ειδικώς από το άρθρο 326 («κατακράτηση παρά το Σύνταγμα») και τιμωρείται με ποινή φυλακίσεως. Εν προκειμένω δεν απαιτείται έγκληση του παθόντος για την άσκηση ποινικής δίωξης.

Η αστική ευθύνη, αναφέρεται τόσο στην προσωπική αστική ευθύνη του φυσικού προσώπου του παραβάτη, όσον και την αστική ευθύνη του

κράτους έναντι του παρανόμως κρατηθέντος ο οποίος μπορεί να ζητήσει την αποκατάσταση της ηθικής βλάβης που υπέστη, όπως ο νόμος ορίζει.

Οι πειθαρχικές κυρώσεις προβλέπονται κατά τον υπαλληλικό κώδικα, αφού η παράβαση καθήκοντος συγκαταλέγεται στα πειθαρχικά αδικήματα του κώδικα αυτού.

(δ) Διάρκεια προσωρινής κράτησης (προφυλάκισης) κατ'α.6 παρ. 4Σ.

Το Σύνταγμα, κατά την προστασία της προσωπικής ελευθερίας, ορίζει τα όρια της ανώτατης διάρκειας της προσωρινής κράτησης (προφυλάκισης), που αυτή ορίζεται από το νόμο. Η διάρκεια της προφυλάκισης δεν μπορεί κατ'ανώτατο όριο να υπερβεί το ένα έτος προκειμένου για τα κακουργήματα και τους έξι μήνες για τα πλημμελήματα. Εξαιρέση εισάγεται με το εδ.β' της παρ. 4, κατά το οποίο, σε εντελώς εξαιρετικές περιπτώσεις, τα όρια αυτά είναι δυνατόν να παραταθούν κατά έξι μήνες και τρεις μήνες αντίστοιχα, με απόφαση του αρμόδιου δικαστικού συμβουλίου.

Κατά την αναθεώρηση του Συντάγματος του έτους 2001 προστέθηκε νέο εδάφιο στην παρ. 4, α.6 Σ με διάταξη που ήδη προβλεπόταν από την κοινή νομοθεσία, δηλαδή του α. 288 Κ.Π.Δ, όπως αυτό συμπληρώθηκε με το α. 2 περ. 13 ν. 2406/1996. Κατά τη Συνταγματική αυτή διάταξη απαγορεύεται η υπέρβαση των ανωτάτων ορίων της προφυλάκισης με διαδοχική επιβολή του μέτρου αυτού για επί μέρους πράξεις της ίδιας υπόθεσης.

Εν συνεχεία, το α. 287 Κ.Π.Δ, όπως αυτό αντικαταστάθηκε κατά καιρούς με τους νόμους 2207/1994, 2298/1995 και 2408/1996, ορίζει ότι, αν η προσωρινή κράτηση διαρκέσει έξι μήνες, το δικαστικό συμβούλιο αποφαινεται με ειδικά αιτιολογημένο βούλευμά του, αν πρέπει ν'απολυθεί ο κατηγορούμενος από τις φυλακές ή να εξακολουθήσει η προσωρινή κράτησή του. Για το σκοπό αυτό: α) αν η ανάκριση συνεχίζεται, **πέντε ημέρες** πριν από τη συμπλήρωση του χρονικού αυτού διαστήματος

(6μηνών) ο ανακριτής αναφέρει στον Εισαγγελέα Εφετών με αιτιολογημένη έκθεσή του τους λόγους για τους οποίους δεν περαιώθηκε η ανάκριση και διαβιβάζει τη δικογραφία στον εισαγγελέα πλημμελειοδικών. Ο εισαγγελέας αυτός μέσα σε δέκα ημέρες εισάγει τη δικογραφία στο συμβούλιο πλημμελειοδικών. Ειδοποιείται ο κατηγορούμενος με οποιοδήποτε μέσο **πέντε ημέρες** πριν από τη συνεδρίαση ώστε, να εκθέσει τις απόψεις του με υπόμνημα, το οποίο διαβιβάζεται στο δικ. συμβούλιο αμέσως, με επιμέλεια της διεύθυνσης της φυλακής. Το συμβούλιο έχει την ευχέρεια να καλέσει τον ίδιο τον κατηγορούμενο, με τον ίδιο τρόπο, ν' αναπτύξει τις απόψεις του είτε αυτοπροσώπως ή δια συνηγόρου, ο οποίος ορίζεται με απλό έγγραφο που θεωρείται από το διευθυντή των φυλακών. Το συμβούλιο, στη συνέχεια, αποφαινεται αφού προηγουμένως ακούσει και τον εισαγγελέα.

β) Αν η ανάκριση περατωθεί, ο εισαγγελέας του δικαστηρίου που θα δικάσει την υπόθεση, ή ο εισαγγελέας εφετών στην περίπτωση που έχει ασκηθεί έφεση κατά του βουλεύματος, **πέντε ημέρες** πριν από τη συμπλήρωση του παραπάνω χρονικού διαστήματος (6μηνών), εισάγει τη δικογραφία με αιτιολογημένη πρότασή του στο αρμόδιο συμβούλιο. Κατά τα λοιπά ισχύουν όσα ορίζονται στο εδ α' (ανωτέρω).

Κατά την παρ. 2 α. 287 Κ.Π.Δ, σε κάθε περίπτωση έως την έκδοση οριστικής απόφασης, η προσωρινή κράτηση για το ίδιο έγκλημα δεν μπορεί να υπερβεί το έτος. Σε εντελώς εξαιρετικές περιπτώσεις, όπως ήδη έχει εκτεθεί, **η προσωρινή κράτηση μπορεί να παραταθεί το πολύ για έξι μήνες με** ειδικά αιτιολογημένο βούλευμα: α) του συμβουλίου εφετών αν η υπόθεση εκκρεμεί σ' αυτό μετά από έφεση κατά του βουλεύματος ή έχει εισαχθεί στο ακροατήριο του Εφετείου ή του μικτού ορκωτού δικαστηρίου ή αν το συμβούλιο Εφετών είναι αρμόδιο σε πρώτο και τελευταίο βαθμό και β) του συμβουλίου πλημμελειοδικών σε κάθε άλλη περίπτωση. Αν η υπόθεση εκκρεμεί στον ανακριτή και συνεχίζεται η προσωρινή κράτηση σύμφωνα με την παραγρ. 1, ο ανακριτής **τριάντα ημέρες** πριν από τη συμπλήρωση του ανώτατου ορίου της, διαβιβάζει τη δικογραφία στον

εισαγγελέα, ο οποίος μέσα σε **δεκαπέντε ημέρες** την εισάγει με πρότασή του στο συμβούλιο, Σε κάθε άλλη περίπτωση ο αρμόδιος εισαγγελέας , **είκοσι πέντε ημέρες τουλάχιστον** πριν από τη συμπλήρωση του ανώτατου ορίου της προσωρινής κράτησης σύμφωνα με αυτή την παράγραφο ή πριν από το τέλος της παράτασης που ήδη είχε χορηγηθεί, υποβάλλει στο αρμόδιο συμβούλιο πρόταση για παράταση ή όχι της προσωρινής κράτησης. Και στην περίπτωση αυτή ισχύουν όσα ορίζονται στην προηγούμενη παράγραφο για την ακρόαση του κατηγορουμένου και του εισαγγελέα. Κατά των βουλευμάτων της παραγράφου αυτής μπορεί ν' ασκηθεί αναίρεση από τον κατηγορούμενο και τον εισαγγελέα.

Κατά την παρ. 3 του ίδιου άρθρου 278 Π.Κ.Δ, αν η προσωρινή κράτηση δεν παραταθεί μέσα σε προθεσμία **τριάντα ημερών** μετά τη συμπλήρωση των τριών ή έξι μηνών που προβλέπονται από την παρ. 1, το ένταλμα ή το βούλευμα που είχε διαταχθεί η προσωρινή κράτηση, παύει να ισχύει και ο αρμόδιος εισαγγελέας διατάσσει την απόλυση του προσωρινώς κρατουμένου. Η απόλυση διατάσσεται και μετά τη λήξη του χρόνου παράτασης της προσωρινής κράτησης που αποφασίστηκε με βούλευμα .

Τέλος, κατά την παρ. 5, κάθε αμφιβολία ή αντίρρηση ως προς την παράταση ή τη συμπλήρωση των ανώτατων ορίων της προσωρινής κράτησης επιλύεται από το κατά την παραγρ. 2 αρμόδιο δικαστικό συμβούλιο και εφαρμόζονται και στην περίπτωση αυτή όσα ορίζονται στην παρ. 1 στοιχ. Α, για την ακρόαση του κατηγορουμένου και του εισαγγελέα. Επιτρέπεται κατά του βουλεύματος άσκηση αναίρεσης από τον εισαγγελέα και τον κατηγορούμενο.

Από όσα εκτέθηκαν φαίνεται με ενάργεια ότι ο κατηγορούμενο προστατεύεται, κατά Συνταγματική επιταγή, από πλέγμα διατάξεων με λεπτομερειακή ανάλυση της διαδικασίας που σχετίζεται με την προσωπική του ασφάλεια και κατοχύρωση των δικαιωμάτων του. Ο κοινός νομοθέτης, υπακούοντας στην επιταγή του Συντάγματος, οριοθετεί τα δικαιώματα του κατηγορουμένου έναντι της κρατικής εξουσίας, όπως επίσης και τα όρια

μέσα στα οποία η κρατική εξουσία πρέπει να ενεργεί για τη διασφάλιση της εύρυθμης λειτουργίας του κράτους και της κοινωνικής ζωής.

Γ. Η Συνταγματική αρχή «ουδεμία ποινή χωρίς νόμο» (άρθρο 7 Σ)

α.Εισαγωγικά: Πρόκειται περί θεμελιώδους αρχής, τα πρώτα σπέρματα της οποίας αναφέρονται στη Magna Charta Libertatorum του έτους 1215 και στη διακήρυξη της Petition of Rights του 1627. Η αρχή αυτή διακηρύχθηκε, επίσης, με το άρθρο 8 της Γαλλικής διακήρυξης των δικαιωμάτων του ανθρώπου και του πολίτη του έτους 1789 που περιλήφθηκε στα Συντάγματα των άλλων Ευρωπαϊκών χωρών.

Η παραπάνω αρχή διακηρύχθηκε στην Ελλάδα με τη συνταγματική προκήρυξη του Ρήγα Φεραίου του έτους 1797, ενώ το πρώτο Σύνταγμα που περιέλαβε αυτή την αρχή είναι του έτους 1844 (άρθρο 6) όπως ήδη παραπάνω έχει αναφερθεί. Έκτοτε, σε κάθε Ελληνικό Σύνταγμα επαναλαμβάνεται η αρχή αυτή, όπως επίσης περιέχεται και στις διεθνείς διακηρύξεις των δικαιωμάτων του ανθρώπου (α. 7 της ΕΣΔΑ, α.11 παρ. 2 της οικουμενικής διακήρυξης και α. 15 της Διεθνούς Σύμβασης για τα Ανθρώπινα και Πολιτικά Δικαιώματα).

Η αναγνώριση και κατοχύρωση της αρχής αυτής υπήρξε προϊόν μακρών και αιματηρών αγώνων.

β. Κατά της δικαστικής και κρατικής αυθαιρεσίας αντιτάχθηκε η φιλοσοφική σκέψη των χρόνων του διαφωτισμού, με αποτέλεσμα να προβλεφθεί στα Συντάγματα και τους ποινικούς κώδικες η αναγραφή της αρχής «ουδεμία ποινή άνευ νόμου». Σύμφωνα με την αρχή αυτή αξιόποινες είναι μόνον οι πράξεις εκείνες που ειδικώς προβλέπονται στο νόμο **πριν** από την τέλεσή τους, το ίδιο και οι ποινές που επιβάλλονται για την παράβαση του νόμου. Η αρχή αυτή που αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο των ποινικών νομοθεσιών όλων σχεδόν των σύγχρονων κρατών ευρίσκεται στο πρώτο άρθρο του ποινικού μας Κώδικα, κατοχυρώνεται όμως και Συνταγματικά από το άρθρο 7.Σ.

Ανωτέρω αναφέραμε την ιστορική διαδρομή της αρχής αυτής, αρχής γενομένης από του έτους 1215 μέχρι των ημερών μας, που επαναλαμβάνεται σε όλα τα Ελληνικά Συντάγματα από το 1844 και μετά.

Συνακόλουθα με την αρχή «ουδεμία ποινή άνευ νόμου», το έθιμο δεν είναι δυνατόν ν'αποτελέσει πηγή κανόνων που θεμελιώνουν ή επαυξάνουν το αξιόποιο.

Αποκλείεται η αναλογική εφαρμογή για τον ίδιο παραπάνω σκοπό και, τέλος, αποκλείεται η αναδρομική ισχύς ποινικού νόμου, ενώ η ποινή που απειλείται δεν θα πρέπει να είναι αόριστη.

Ο δικαστής περιορίζεται, επομένως, από τις παραπάνω συνέπειες (δεν εφαρμόζει έθιμο για επιβολή ποινής, ούτε εφαρμόζει αναλογία για θεμελίωση ή (επαύξηση του αξιοποίνου ειμή μόνον για κατάλυση ή μείωσή του σύμφωνα με το άρθρο 2Π.Κ «αναδρομική ισχύς του ηπιότερου νόμου»). Εξ άλλου ο νομοθέτης, περιορίζεται ως προς τη θεσμοθέτηση κανόνα δικαίου με αναδρομική ισχύ ενώ η απειλή της ποινής πρέπει να είναι βεβαία και ωρισμένη. Πηγή δικαίου συνεπώς, για τη θεμελίωση του αξιοποίνου είναι μόνον ο νόμος, η δε επιβολή ποινής κατά του δράστη ωρισμένης αξιοποίνης πράξεως ρυθμίζεται σύμφωνα με το νόμο ο οποίος ήδη ίσχυε κατά το χρόνο της τελέσεως της πράξεως, δηλαδή προγενέστερο της πράξεως.

Κατά το Ελληνικό Σύνταγμα , έγκλημα δεν υπάρχει ούτε ποινή επιβάλλεται χωρίς νόμο που ισχύει πριν από την τέλεση της πράξης και που ορίζει τα στοιχεία της. Κατοχυρώνεται, επομένως, από το Σύνταγμα η αρχή «ουδέν έγκλημα – ουδεμία ποινή χωρίς νόμο» (Nullum crimen, nulla poenae sine lege), η διπλή δηλαδή ποινική προστασία προκειμένου να διασφαλιστεί η προσωπική ασφάλεια.

Αναλύονται τα στοιχεία της αρχής αυτής, πλην των όσων παραπάνω (β) εκτέθηκαν συνοπτικά , σημειώνουμε τ'ακόλουθα:

Ο Συντακτικός νομοθέτης αναφέρεται στις ποινικώς κολάσιμες πράξεις κατά κύριο λόγο, αποσκοπώντας στο ποινικό δίκαιο, όπως ο όρος

έγκλημα αναφέρεται και προσδιορίζεται σ' αυτόν. Έγκλημα είναι επίσης κάθε απαγορευμένη πράξη που έχει ως συνέπεια την τιμωρία της (π.χ διοικητική παράβαση, πειθαρχικό αδίκημα).

Ως «νόμος» κατά την έννοια της Συνταγματικής διατάξεως (α. 7 παρ.1) νοείται ο γραπτός κανόνας δικαίου και ο ουσιαστικός νόμος, τα Προεδρικά διατάγματα και κανονιστικές πράξεις της διοίκησης, εάν υπάρχει στην περίπτωση αυτή εξουσιοδοτικός νόμος έτσι ώστε, να προστατεύεται η προσωπική ασφάλεια από μη τυποποιημένες ποινικές διώξεις και την αυθαιρεσία του κράτους.

Για λόγους ασφαλείας του δικαίου, λοιπόν, αποκλείεται όπως ελέχθη το έθιμο για τη θέσπιση η κατάργηση εγκλημάτων και ποινών.

Ο Συντακτικός νομοθέτης, εκτός της αρχής της νομοθετικής πρόβλεψης των εγκλημάτων, επιτάσσει και τον τρόπο με τον οποίο οφείλει ο νομοθέτης να προσδιορίζει ποιά πράξη συνιστά έγκλημα και τα στοιχεία της πράξεως με σαφήνεια και κατά τρόπο ωρισμένο. Η πράξη, η αξιόποινη δηλαδή συμπεριφορά, πρέπει να προκαθορίζεται ειδικά στο νόμο και να περιέχει τα κύρια στοιχεία του εγκλήματος, ο ορισμός του οποίου είναι: «έγκλημα είναι κάθε πράξη άδικη και καταλογιστή στον πράξαντα» και προϋποθέτει τη νομοθετική πρόβλεψη του εγκλήματος, η οποία προϋπάρχει της πράξης. Τούτο σημαίνει ότι, απαγορεύεται να οριστεί το έγκλημα εκ των υστέρων, ώστε να έχει αναδρομική ισχύ ο ποινικός νόμος, όπως επίσης με ακρίβεια πρέπει να ορίζεται η απειλούμενη ποινή.

Συνταγματική επιταγή κατά τ' ανωτέρω είναι η από τη θεμελιώδη αρχή («*nullum crimen nulla poena sine lege*») απαγόρευση επιβολής ποινής βαρύτερης από εκείνη που προβλεπόταν κατά το χρόνο τέλεσης της πράξης, όπως επίσης ότι ποτέ δεν επιβάλλεται ποινή βαρύτερη από εκείνη που προβλεπόταν κατά το χρόνο τελέσεως της πράξεως (Σ. α 7 παρ. 1 εδ. β'). Αντιθέτως, επιβάλλει ο συντακτικός νομοθέτης την ανδρομικότητα του ευμενέστερου ποινικού νόμου, ως εκ της διατυπώσεως του άρθρου ότι, ποτέ δεν επιβάλλεται ποινή βαρύτερη από εκείνη που προβλεπόταν κατά την

τέλεση της πράξεως. Συνεπώς, νόμοι που καταργούν το αξιόποινο ή καθιερώνουν ηπιότερη ποινή εφαρμόζονται αναδρομικά, αν από την αμετάκλητη εκδίκασή της ίσχυσαν δύο ή περισσότεροι νόμοι οι οποίοι είναι ευμενέστεροι στις διατάξεις τους για τον κατηγορούμενο. Συνέπεια τούτου είναι ότι, αν νόμος μεταγενέστερος χαρακτηρίσει πράξη ως μη αξιόποινη, παύει και η εκτέλεση της ποινής καθώς και οι επακόλουθες συνέπειές της, όπως επιτάσσει ο ποινικός μας κώδικας στο άρθρο 2.

(α) Απαγόρευση βασανιστηρίων κ.λ.π (α. 7 παρ. 2 Σ)

Η παρ. 2 του άρθρου 7 Σ ορίζει τα ακόλουθα: **«Τα βασανιστήρια, οποιαδήποτε σωματική κάκωση, βλάβη υγείας ή άσκηση ψυχολογικής βίας, καθώς και κάθε άλλη προσβολή της ανθρώπινης αξιοπρέπειας απαγορεύονται και τιμωρούνται, όπως νόμος ορίζει».** Οι απαγορεύσεις που περιγράφονται στο α. 7 παρ. 2 αναφέρονται στις ποινές που χαρακτηρίζονται από εξευτελιστική και απάνθρωπη συμπεριφορά προς τον κρατούμενο, που είναι ασυμβίβαστες με την ανθρώπινη αξιοπρέπεια. Τα Ελληνικά Συντάγματα περιείχαν την απαγόρευση όχι όμως κατά τρόπο ορισμένο («αι βάσανοι απαγορεύονται»). Τα βασανιστήρια, τα οποία συνήθως χρησιμοποιούνται για ανακριτικούς σκοπούς, αναφέρονται σε σωματικές ή ψυχικές κακώσεις που ενεργούνται από τα κρατικά όργανα για απόσπαση ομολογίας ή δήλωσης του βασανιζομένου. Τέτοιες μέθοδοι, επομένως, δεν μπορούν να θεσπιστούν από τον κοινό νομοθέτη ούτε ως ποινές ή ως σωφρονιστικά μέτρα. Τυχόν ύπαρξη στο νόμο τέτοιων ποινών δεν επιβάλλονται από το δικαστή, ο οποίος υποχρεούται να μη τις εφαρμόσει ως αντισυνταγματικές. Διοικητικά ή εκτελεστικά όργανα πρέπει να απέχουν από παρόμοιες ενέργειες, απαγορευμένες από το Σύνταγμα, έστω και αν ιεραρχικώς διατάσσονται να προβούν σε αυτές.

Είναι τέτοια και τόση η σημασία των απαγορεύσεων που επιβάλλει το συγκεκριμένο άρθρο 7 παρ. 2 του Συντάγματος ώστε, δεν υπόκεινται σε αναστολή σύμφωνα με το άρθρο 48 παρ. 1 Σ. Τονίζεται ότι, ενώ προσδιορίζονται ειδικώς οι απαγορεύσεις των βασανιστηρίων, σωματικών

κακώσεων, βλάβη της υγείας ή άσκηση ψυχολογικής βίας, που είναι ενδεικτικές, απαγορεύονται πράξεις που συνιστούν προσβολή της ανθρώπινης αξιοπρέπειας. Στην έννοια της προσβολής της «ανθρώπινης αξιοπρέπειας» περιλαμβάνονται όλες εκείνες οι περιπτώσεις κάθε προσβολής που δεν υπάγεται στις ειδικά περιγραφόμενες περιπτώσεις.

Βασανιστήρια είναι η πρόκληση έντονου σωματικού πόνου ή καταπόνησης που έχουν ως συνέπεια τον κίνδυνο για την υγεία (ψυχική και σωματική), σκοπός τους δε είναι η κάμψη και υποταγή της βουλήσεως εκείνου που τα υφίσταται, είναι επομένως προφανής ο εξευτελισμός του θύματος.

Τα βασανιστήρια, ανεξαρτήτως του σκοπού τον οποίο επιδιώκουν, απαγορεύονται σε κάθε περίπτωση, έστω και αν αυτά επιβάλλονται για την εξακρίβωση της αλήθειας ή αποσκοπούν στην ανεύρεση υπαιτίου παράνομης πράξης και τον κολασμό του. Η συνταγματική αυτή απαγόρευση είναι απόλυτη και χωρίς εξαιρέσεις δεδομένου ότι, προσκρούουν τα βασανιστήρια στην κατοχυρωμένη και αναγνωριζόμενη προστασία της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, ενώ δεν νοείται σύγχρονο κράτος δικαίου να ανέχεται τέτοιες μεθόδους. Σωματικές κακώσεις ή βλάβη της υγείας είναι η άμεση βίαιη επέμβαση και προσβολή της φυσικής καταστάσεως του ανθρώπινου σώματος, έστω και αν οι κακώσεις αυτές δεν προκαλούν άμεσο πόνο, αλλ' οδηγούν σε βλάβη, μείωση ή χειροτέρευση της σωματικής ή και ψυχικής υγείας του ατόμου.

Η ψυχολογική βία είναι η περιαγωγή του ατόμου σε κατάσταση αναγκαστικής απώλειας της βουλήσεώς του και των ψυχικών του αντιστάσεων, εξ αιτίας εκβιαστικών διλημάτων για απειλούμενες σ' αυτόν συνέπειες. Η άσκηση ψυχολογικής βίας είναι ευρύτατη έννοια και περιλαμβάνει όχι μόνον τις εκβιαστικές απειλές προς το άτομο αλλά και την παραβίαση του υποσυνείδητου κόσμου του ατόμου, με τη χρήση σύγχρονων επιστημονικών μεθόδων που συνιστούν τη λεγόμενη «πλύση εγκεφάλου».

Με τον όρο « κάθε άλλη προσβολή της ανθρώπινης αξιοπρέπειας» νοείται η προσβολή της τιμής και προσωπικότητας του ατόμου και γενικώς όλων εκείνων των στοιχείων που προσδιορίζουν την ανθρώπινη υπόσταση και παραβιάζονται παρά τη θέληση ή τις αντιρρήσεις του φορέα του δικαιώματος της ψυχικής και σωματικής υγείας και ακεραιότητας, που είναι κάθε φυσικό πρόσωπο εν ζωή, ημεδαπό ή αλλοδαπό αδιακρίτως.

Ο χαρακτήρας των δικαιωμάτων αυτών, της ψυχικής δηλαδή και σωματικής ακεραιότητας είναι αμυντικός κατά του κράτους. Απόρροια τούτου είναι ότι, τα κρατικά όργανα δεσμεύονται αμέσως από το άρθρο 7 παρ. 2 Σ δεδομένου ότι, η απαγόρευση δεν απαιτείται να εξειδικευθεί με νόμο αφού υπερισχύει όλων των αντιθέτων.

Και στην περίπτωση που εξετάζουμε, αντίθετες διαταγές ιεραρχικώς ανωτέρων του κρατικού οργάνου δεν αποτελούν αιτιολογία παρακάμψεως της απαγορεύσεως αφού η Συνταγματική επιταγή υπερισχύει των νόμων και αποσκοπεί στην προστασία της αξίας του ανθρώπου όταν αυτή απειλείται ή προσβάλλεται.

(β) Απαγόρευση δήμευσης – μη επιβολή θανατικής ποινής (α.7 παρ. 3 Σ)

α. Η δήμευση έχει περιουσιακό χαρακτήρα και επιβάλλεται σε όλα τα στοιχεία της παρούσας περιουσίας του ατόμου, αποτελεί δε ποινή η οποία επιβάλλεται χωρίς αποζημίωση και αποδίδεται στο δημόσιο.

Κατά το Σύνταγμα απαγορεύεται η γενική δήμευση, η καθολική δηλαδή αφαίρεση από πλευράς της κρατικής εξουσίας του συνόλου των περιουσιακών στοιχείων (κινητών και ακινήτων) του προσώπου.

Της γενικής δήμευσης διακρίνεται η ειδική ή μερική δήμευση, που αναφέρεται σε συγκεκριμένα περιουσιακά στοιχεία. Η ποινική νομοθεσία προβλέπει τη δήμευση προϊόντων ή εργαλείων του εγκλήματος (α. 76 Π.Κ).

β. Κατά το β'εδάφιο της παρ. 3 α. 7 Σ «θανατική ποινή δεν επιβάλλεται, εκτός από τις περιπτώσεις που προβλέπονται στο νόμο για κακουργήματα που τελούνται σε καιρό πολέμου και σχετίζονται με αυτόν.

(γ) Η αποζημίωση αδίκως προφυλακισθέντων ή καταδικασθέντων (α.7 παρ.4)

Η προστασία της προσωπικής ασφάλειας ολοκληρώνεται με την παραπάνω Συνταγματική διάταξη της παρ. 4 α.7 Σ. κατά την οποία: «Νόμος ορίζει με ποιους όρους το κράτος παρέχει, ύστερα από δικαστική απόφαση, αποζημίωση σε όσους καταδικάστηκαν, προφυλακίστηκαν ή με άλλο τρόπο στερήθηκαν άδικα ή παράνομα την προσωπική τους ελευθερία».

Η διάταξη αυτή, έχοντας θεσπιστεί το πρώτον στο Σύνταγμα του 1927 και συμπληρωθεί με το Σύνταγμα το 1975 (προηγουμένως την είχε υιοθετήσει το Σύνταγμα του 1952), αποσκοπεί στην προστασία του ατόμου από τις καταχρήσεις της κρατικής εξουσίας.

Ο νόμος που προβλέπει η διάταξη αυτή είναι ο Κ.Π.Δ, ο οποίος ρυθμίζει στα άρθρα 533-545 του εβδόμου βιβλίου με τον τίτλο «ΕΚΤΑΚΤΕΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ» στο τρίτο Κεφάλαιο, όπως αυτό αντικαταστάθηκε με το άρθρο 26 του ν. 2915/2001.

Σύμφωνα με τα παραπάνω άρθρα, δικαίωμα να ζητήσουν αποζημίωση από το Δημόσιο έχουν: α) οι προσωρινά κρατηθέντες, που αθώωθηκαν αμετάκλητα με βούλευμα ή δικαστική απόφαση. β) οι κρατηθέντες με καταδικαστική απόφαση, η οποία μετέπειτα εξαφανίστηκε αμετάκλητα, ύστερα από άσκηση ενδίκου μέσου και γ) οι καταδικασθέντες και κρατηθέντες, που αθώωθηκαν με δικαστική απόφαση ύστερα από επανάληψη της διαδικασίας. Αποζημίωση δικαιούνται επίσης να ζητήσουν όσα από τα παραπάνω πρόσωπα τιμωρήθηκαν μετέπειτα με ποινή μικρότερης διάρκειας από αυτή που εξέτισαν αρχικά (α. 533 παρ. 1).

Κατά την παρ. 2 α.533, όσοι κρατήθηκαν λόγω καταδίκης ή κρατήθηκαν προσωρινά κατά την παρ. 1 έχουν δικαίωμα να ζητήσουν αποζημίωση, και αν έχουν απαλλαγεί επειδή δεν τους επιβλήθηκε ποινή για οποιονδήποτε λόγο, μολονότι ετέλεσαν την πράξη.

Το παραπάνω δικαίωμα αποζημίωσης παρέχεται, με τις ίδιες προϋποθέσεις, σ'εκείνους προς τους οποίους, ο καταδικασμένος ή

προσωρινά κρατούμενος, είχε κατά νόμο υποχρέωση διατροφής (α. 534 Κ.Π.Δ).

Το δικαίωμα να ζητήσει αποζημίωση δεν έχει αυτός που καταδικάστηκε ή κρατήθηκε προσωρινά, αν έγινε από πρόθεση παραίτιος της καταδίκης ή της προσωρινής κράτησης (α. 535 Κ.Π.Δ).

Η κατά το άρθρο 536 Κ.Π.Δ παρ. 1 δικαστική απόφαση σε εφαρμογή της υπ' όψιν Συνταγματικής διάταξης, εκδίδεται με ιδιαίτερη ταυτόχρονη απόφαση, από το δικαστήριο που εξέδωσε την απόφαση για την υπόθεση, ύστερα από προφορική ή γραπτή αίτηση εκείνου που αθώωθηκε και αφού αναπτύξουν τις απόψεις τους ο αιτών και ο εισαγγελέας.

Αν η παραπάνω αίτηση γίνει δεκτή, επιδικάζεται κατ' αποκοπή ημερήσια αποζημίωση συνολικά για τεκμαρτή περιουσιακή ζημία και για ηθική βλάβη, η οποία δεν μπορεί να είναι κατώτερη των 8,804 ευρώ, ούτε ανώτερη των 29,347 ευρώ ημερησίως. Το ύψος της αποζημίωσης, που αναπροσαρμόζεται με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομικών & Δικαιοσύνης, προσδιορίζεται αφού ληφθεί υπ' όψιν η οικονομική και οικογενειακή κατάσταση του δικαιούχου (α. 536 παρ. 2).

Τα επόμενα άρθρα 537 μέχρι 545 Κ.Π.Δ ρυθμίζουν τη διαδικασία της υποβολής αργότερα στο ίδιο δικαστήριο της αιτήσεως για αποζημίωση και πάντως μέσα σε ανατρεπτική προθεσμία δέκα (10) ημερών από την απαγγελία της (αθωωτικής) αποφάσεως ή της κοινοποιήσεως του απαλλακτικού βουλεύματος στον προσωρινώς κρατούμενο ή της ερήμην του απαλλακτικής αποφάσεως. Η αίτηση, η οποία παραδίδεται στον εισαγγελέα του δικαστηρίου αυτού, εισάγεται στο δικαστήριο ή το συμβούλιο που συγκαλείται ειδικώς και εκτάκτως για την εκδίκασή της κατά το δυνατό μία από τις πρώτες εργάσιμες ημέρες μετά την παράδοσή της στον εισαγγελέα.

Το δικαστήριο αποτελείται κατά προτίμηση από τους ίδιους δικαστές που αποφάνθηκαν για την ποινική υπόθεση (α. 537 Κ.Π.Δ). Παράβαση των

διατάξεων των 536 – 537 Κ.Π.Δ καθιστά άκυρη την απόφαση που αναγνωρίζει υποχρέωση του δημοσίου για αποζημίωση (α.538 Κ.Π.Δ).

Περαιτέρω, καθορίζονται οι προϋποθέσεις προσφυγής του δικαιούχου στα πολιτικά δικαστήρια, αν αναγνωρισθεί μόνον η υποχρέωση του δημοσίου για αποζημίωση χωρίς αυτή να επιδικασθεί ή αν η επιδικασθείσα κρίνεται από το δικαιούχο ανεπαρκής. Το δικαστήριο (πολιτικό) μόνον σε εξαιρετικές περιπτώσεις μπορεί να υπερβεί το ανώτατο όριο της παρ. 2 α 536 Κ.Π.Δ (29,347 ευρώ ή 10.000 δρχ.) Η αξίωση παραγράφεται μετά δύο χρόνια από την αμετάκλητη απόφαση της ποινικής υπόθεσης, μεταβιβάζεται δε η αξίωση εκείνου που ζημιώθηκε στους κληρονόμους του, αφού αναγνωρισθεί από το δικαστήριο, ενώ είναι άκυρη η εκχώρηση ή η κατάσχεσή της προ της τελεσιδικίας της απόφασης που επιδικάζει αποζημίωση (α. 539 Κ.Π.Δ).

Το δημόσιο υποκαθίσταται αυτοδικαίως στα δικαιώματα του ζημιωθέντος μέχρι του ποσού της αποζημίωσης που καταβλήθηκε, εναντίον οποιουδήποτε έγινε αίτιος, με παράνομη ενέργεια, να καταδικαστεί ή να κρατηθεί προσωρινά αυτός που ζημιώθηκε. Οι αποφάσεις που λαμβάνονται από τους δικαστές σύμφωνα με το νόμο δεν τους καθιστούν υπεύθυνους, εκτός εάν ενήργησαν πέραν των πλαισίων των καθηκόντων τους και θεμελιώνεται σε βάρος τους ποινικό αδίκημα.

Δ. Η Αρχή του Νόμιμου Δικαστή – Απαγόρευση συστάσεως δικαστηρίων. επιτροπών και εκτάκτων δικαστηρίων (άρθρο 8 Σ.)

(α)Σύντομη ιστορική επισκόπηση

i. Η αρχή του νόμιμου ή φυσικού δικαστή ανατρέχει στη Magna Charta το 1215, όπου υπάρχουν υποτυπώδεις αναφορές σχετικώς με την αρχή αυτή και περιέχονται ρυθμίσεις για την οργάνωση και τη δικαιοδοσία των δικαστηρίων. Με το Bill of Rights του 1689, χαρακτηρίζονται ως ολέθριες και παράνομες οι κάθε είδους και μορφής δικαστικές επιτροπές. Στα Γαλλικά Συντάγματα που ακολούθησαν μετά τη Γαλλική Επανάσταση του 1789 και μάλιστα σ'εκείνο του 1791, αναγνωρίζεται η αρχή του

νόμιμου ή φυσικού δικαστή στο άρθρο 4 του 5^{ου} κεφ. «οι πολίται δεν δύνανται να στερηθώσι των εκ του νόμου ωρισμένων σ' αυτούς δικαστών». Κατά το Σύνταγμα του έτους 1795 αναγνωρίζεται η παραπάνω αρχή με τη διατύπωση «ουδείς δύναται να στερηθεί των εκ του νόμου ωρισμένων δ' αυτόν δικαστών», ενώ στο Σύνταγμα του 1814 ορίζεται «ουδείς θα είναι δυνατόν να στερηθεί των φυσικών του δικαστών». Ανάλογες ρυθμίσεις περιείχαν και διατάξεις του Συντάγματος του 1830.

ii. Στην Ελλάδα, το πρώτο Ελληνικό Σύνταγμα, το «Προσωρινό Πολίτευμα της Επιδάουρου» του έτους 1822, δεν περιείχε σχετική με την αρχή του νόμιμου ή φυσικού δικαστή διάταξη, ενώ καθιερώθηκε και αναγνωρίσθηκε το πρώτον με το Σύνταγμα του Άστρους («Νόμος της Επιδάουρου»), το επόμενο έτος 1823. Κατά το άρθρο ι' «Κανένας δεν δύναται να βιασθεί να διαφύγει το ανήκον κριτήριο» και κατά το άρθρο πα' «κανένας δεν δύναται να αποφύγη το ανήκον κριτήριο».

Το Σύνταγμα της Τροιζήνας του έτους 1927 («Πολιτικόν Σύνταγμα της Ελλάδος») όρισε στο α. 22 τα ακόλουθα: «Κανείς δεν δύναται ν' αποφύγει το ανήκον κριτήριο, ουδέ να εμποδισθή από το να καταφύγη εις αυτό». Εις δε το α. 138 ορίζεται ότι: «Δικαστικάί Επιτροπαί ή Δικαστήρια έκτακτα, απαγορεύονται εις το εξής». Στο Σύνταγμα του έτους 1844, άρθρο 89, ορίζονται τα εξής: «Ουδείς αφαιρείται άκων του παρά του νόμου ωρισμένου εις αυτόν δικαστού», ενώ στο α. 91 «δικαστικάί επιτροπαί και έκτακτα δικαστήρια, υφ' οιονδήποτε όνομα, δεν επιτρέπεται να συσταθώσιν». Η ρύθμιση αυτή παρέμεινε ως είχε και στα Συντάγματα του 1911 (α. 8 και 91 παρ.1) και του 1927 (α.9 και 97 παρ. 1). Με το α.8 του Συντάγματος του 1952 η ρύθμιση ενοποιήθηκε και ορίστηκαν τα εξής: «Ουδείς αφαιρείται άκων του παρά του νόμου ωρισμένου εις αυτόν δικαστού. Δικαστικάί επιτροπαί και έκτακτα δικαστήρια υφ' οιονδήποτε όνομα δεν επιτρέπεται να συστηθώσιν». Η ίδια διατύπωση, ενοποιημένη, περιέχεται και στα μεταγενέστερα του έτους 1952 Συντάγματα μέχρι σήμερα .

(β) Το Σύνταγμα εις α. 8 εδ. α' αναφέρει: «Κανένας δεν στερείται χωρίς τη θέλησή του το δικαστή που του έχει ορίσει ο νόμος»

1. Ως νόμιμος ή φυσικός δικαστής ορίζεται εκείνος ο οποίος είναι αρμόδιος από το νόμο για την εκδίκαση κατηγοριών συγκεκριμένων κάθε φορά υποθέσεων. Ως «νόμος» νοείται όχι μόνον ο τυπικός αλλά και ο ουσιαστικός, επομένως αποκλείεται η υπαγωγή ορισμένης υπόθεσης στη δικαιοδοσία διαφορετικού δικαστηρίου από εκείνο που έχει γενικώς προβλέψει ο νόμος. Είναι κατά ταύτα «νόμιμος» δικαστής, εκείνος που έχει οριστεί ως αρμόδιος για την εκδίκαση υποθέσεων, εκ των προτέρων, κατά το χρόνο της εκκρεμοδικίας και όχι εν όψει του συγκεκριμένου αντικειμένου της δίκης ή του διαδίκου. Πρέπει δηλαδή να είναι ορισμένος ήδη για την παροχή έννομης προστασίας και όχι να ορίζεται εκ των υστέρων. Τα κριτήρια του καθορισμού του δικαστηρίου και του νόμιμου δικαστή, κατά τόπο και καθ' ύλη αρμοδίου, πρέπει να ρυθμίζονται γενικά, αφηρημένα και κατά τρόπο αντικειμενικό.

Εξ άλλου, τα συγκεκριμένα πρόσωπα που θα συγκροτήσουν το δικαστήριο, δηλαδή η σύνθεσή του, πρέπει να ορίζονται με αντικειμενικά κριτήρια και βάσει γενικών κανόνων ώστε, να αποφεύγεται ή παρεμποδίζεται επέμβαση σε συγκεκριμένη υπόθεση δια του ορισμού της σύνθεσης του δικαστηρίου προς το σκοπό προκαθορισμένης λήψεως δικαστικής αποφάσεως.

Αντίκειται, επομένως προς τη Συνταγματική επιταγή του α. 8 Σ ο κατά βούληση ορισμός της συνθέσεως του δικαστηρίου. Οι δικαστές πρέπει να είναι εκ των προτέρων αντικειμενικά καθορισμένοι και από πριν γνωστοί ώστε, να υπάρχουν τα εχέγγυα της αντικειμενικής εκδικάσεως της υποθέσεως και να προστατευθεί το έννομο αγαθό της δίκαιης δίκης και ορθής απονομής της δικαιοσύνης.

Συνακόλουθη συνέπεια αυτών είναι ότι, απαγορεύεται η αφαίρεση του νόμιμου δικαστή που επιτάσσει το Σύνταγμα και καθορίζει ως αρμόδιο ο νόμος.

Η διάταξη του α. 8. Σ, ως αποσκοπούσα στην προστασία του ατόμου αναφέρεται στην ποινική δίκη, την αστική, τη διοικητική και πειθαρχική και θεσπίζει έτσι κανόνες που απαγορεύει γενικώς τη στέρηση του νόμιμου δικαστή από το διάδικο, χωρίς τη θέλησή του. Η διατύπωση του Συντάγματος «χωρίς τη θέλησή του» δεν σημαίνει, βεβαίως, ότι οι διάδικοι είναι ελεύθεροι και έχουν την εξουσία να επιλέγουν οι ίδιοι το δικαστήριο και τους δικαστές, που θα του δικάσει κατά τις επιθυμίες τους. Οι δικονομικοί κανόνες που ορίζουν την αρμοδιότητα των δικαστηρίων είναι κανόνες δημοσίας τάξεως, ως εκ τούτου είναι προφανές ότι μια τέτοια ευχέρεια, επιλογής δηλαδή δικαστηρίου και δικαστών από τους διαδίκους θα υπονόμει την ορθή λειτουργία της δικαιοσύνης. Η έννοια της παραπάνω φράσεως είναι ότι, ο Συντακτικός νομοθέτης επιτρέπει στον κοινό νομοθέτη ώστε, με τη θέληση των διαδίκων, να υπαχθεί ωρισμένη διαφορά όχι στο νόμιμο – φυσικό δικαστή αλλά σε άλλο δικαιοδοτικό όργανο (π.χ διατάξεις του Κ.Πολ.Δ περί διαιτησίας). Αναγνωρίζει δηλαδή το Σύνταγμα τη σημασία της βούλησης των διαδίκων να δικαστούν από το κατά το νόμο αρμόδιο δικαστήριο (καθ' ύλην και κατά τόπο), αποκλείοντας τη δυνατότητα της υπαγωγής τους στη δικαιοδοσία δικαστηρίου, το οποίο είναι διαφορετικό από αυτό που καθορίζει ο νόμος. Η παρέμβαση του κοινού νομοθέτη, που με κανόνες δικαίου παρέχει τη δυνατότητα και ευχέρεια των διαδίκων να υπαγάγουν την υπόθεσή τους στην κρίση άλλου δικαιοδοτικού οργάνου (με επιτρεπτές ρήτρες π.χ διαιτησίας ή παρεκτάσεως της αρμοδιότητας) και όχι του νόμιμου – φυσικού δικαστή, είναι επιτρεπτή από το Σύνταγμα.

Επομένως, η Συνταγματική ρύθμιση της χωρίς τη θέληση του διαδίκου αφαιρέσεως ή στερήσεως του φυσικού του δικαστή έχει ιδιαίτερη σημασία, όμως επ' ουδενί σημαίνει ότι οι ιδιώτες έχουν δυνατότητα επιλογής του δικαστηρίου που θα επιληφθεί της υποθέσεώς τους, να καθορίζουν ή τροποποιούν την αρμοδιότητά του.

Αποκλείεται, επομένως, να εφαρμοστεί διάταξη νόμου-ως αντισυνταγματική -καθόσον αντίκειται στην αρχή του νόμιμου ή φυσικού δικαστή, εκείνη που αφαιρεί συγκεκριμένη υπόθεση από τη δικαιοδοσία που ορίζεται για ορισμένο δικαστήριο και αναθέτει την εκδίκασή της σε άλλο.

Ως αντισυνταγματική και αντιβαίνουσα στο άρθρο 8 Σ θεωρείται και η αναδρομική κατάργηση ενδίκου μέσου, με την οποία καθίσταται δυσχερέστερη η θέση του διαδίκου ή κατηγορουμένου, επίσης η αναδρομική κατάργηση υπάρχουσας δικαιοδοσίας χωρίς την παράλληλη ίδρυση νέα

ι) Φορείς του δικαιώματος Η αρχή του νομίμου ή φυσικού δικαστή προστατεύει τους Έλληνες πολίτες αλλά και τους αλλοδαπούς οι οποίοι βρίσκονται στο Ελληνικό έδαφος, φορείς δε του δικαιώματος είναι φυσικά αλλά και νομικά πρόσωπα. Η αρχή αυτή δεσμεύει όλα τα κρατικά όργανα της νομοθετικής, εκτελεστικής, & δικαστικής εξουσίας, δεν έχει όμως την έννοια ότι δεν μπορούν να επέλθουν μεταβολές, με νόμο, καθόσον αφορά τη συγκρότηση, οργάνωση και λειτουργία των δικαστηρίων, την τροποποίηση της καθ' ύλη ή κατά τόπο αρμοδιότητας των δικαστηρίων, την ίδρυση νέων δικαστηρίων, υπό την απαραίτητη όμως προϋπόθεση ότι, όλες αυτές οι μεταβολές συνάδουν προς τις Συνταγματικές διατάξεις.

Βεβαίως δημιουργούνται ορισμένα ζητήματα από το νομοθετικό καθορισμό των αμέσως παραπάνω περιπτώσεων, ιδίως στο θέμα που αφορά τον καθορισμό της αρμοδιότητας του δικαστηρίου στις εκκρεμείς δίκες, για το επιτρεπτό του οποίου θέματος έχουν διατυπωθεί αντίθετες απόψεις. Κατά τη μία άποψη είναι επιτρεπτός ο καθορισμός της αρμοδιότητας και καταλαμβάνει τις εκκρεμείς δίκες, κατά την άλλη, που θεωρείται ως ορθότερη, τέτοια ρύθμιση θεωρείται αντισυνταγματική. Οποιοδήποτε λόγοι υπάρχουν, ορθόν είναι να περατώνεται η δίκη από το συγκεκριμένο δικαστήριο που έχει επιληφθεί της εκδίκασης της υποθέσεως.

(γ) Απαγόρευση δικαστικών επιτροπών και εκτάκτων δικαστηρίων.

Η δεύτερη παράγραφος του α. 8 Σ ορίζει ότι: «**Δικαστικές επιτροπές και έκτακτα δικαστήρια, με οποιοδήποτε όνομα, δεν επιτρέπεται να συσταθούν**».

Η αρχή του νόμιμου δικαστή της παραγρ. 1 του α. 8 Σ περιέχει στην έννοιά της και την απαγόρευση της παρ. 2, συνεπώς θ'αρκούσε μόνον η αρχή του νόμιμου δικαστή ώστε ν'αποκλεισθεί η σύσταση των απαγορευομένων δικαστικών επιτροπών και εκτάκτων δικαστηρίων. Λόγοι ιστορικοί, όμως, επέβαλαν τη ρητή αυτή διατύπωση δεδομένου ότι, κατά το παρελθόν, η σύσταση τέτοιων επιτροπών και δικαστηρίων υπήρξε συχνότατη μορφή παραβίασης της αρχής του νόμιμου δικαστή.

Δικαστικές επιτροπές είναι οι αποτελούμενες από πρόσωπα, δικαστικούς ή άλλους δημοσίους λειτουργούς ή υπαλλήλους ή ιδιώτες, οι οποίοι ορίζονται ειδικώς για να δικάσουν μια υπόθεση ή άτομα συγκεκριμένα. Οι επιτροπές αυτές αποτελούν χαρακτηριστική περίπτωση ειδικώς διοριζομένου δικαστή, ο οποίος κατά τη νομική ακριβολογία του όρου δεν πρόκειται για «δικαστή». Στις επιτροπές αυτές, αν και δεν είναι δικαστήρια, τους ανατίθεται άσκηση δικαστικών αρμοδιοτήτων.

Έκτακτα δικαστήρια: Είναι τα δικαστήρια που διορίζονται για την εκδίκαση συγκεκριμένης υπόθεσης, η σύνθεση και η αρμοδιότητά τους δεν ορίζονται γενικώς και εκ των προτέρων αλλά εκ των υστέρων, ιδίως μετά την τέλεση μιας αξιόποινης πράξης ή τη δημιουργία μιας διαφοράς και έπεται η συγκρότησή τους για να δικάσουν τη συγκεκριμένη υπόθεση ή πρόσωπα που είναι ήδη δεδομένα.

Προηγείται δηλαδή η τέλεση της πράξης του δράστη του οποίου επιδιώκεται η τιμωρία ή προηγείται η δημιουργία της διαφοράς και έπεται η λειτουργία του εκτάκτου δικαστηρίου.

Από τα έκτακτα δικαστήρια διακρίνονται και δεν πρέπει να συγχέονται με αυτά: 1) **τα εξαιρετικά δικαστήρια** (π.χ Στρατοδικεία) τα

οποία προβλέπονται ρητώς από το Σύνταγμα (α. 48) και το νόμο για την κατάσταση πολιορκίας (ν. 566/1977 α. 5-9), και 2) **Τα ειδικά δικαστήρια** που είναι δικαστήρια ειδικής δικαιοδοσίας και αρμόδια για την εκδίκαση ορισμένου είδους υποθέσεων ή ορισμένης κατηγορίας προσώπων. Ο ειδικός χαρακτήρας των δικαστηρίων αυτών δεν απαγορεύεται από το Σύνταγμα. Τέτοια δικαστήρια είναι το προβλεπόμενο από το άρθρο 86 παρ. 4 ειδικό δικαστήριο για τα μέλη της κυβέρνησης και τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας κατ'άρθρο 49 παρ. 3 Σ, το δικαστήριο αγωγών κακοδικίας (α. 99 Σ), το Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο (α. 100 Σ) τα δικαστήρια εργατικών διαφορών, το Ελεγκτικό Συνέδριο, τα δικαστήρια ανηλίκων, τα δικαστήρια σημάτων, κοινων. ασφαλίσεων, εκκλησιαστικά, στρατοδικεία, ναυτοδικεία αεροδικεία, δικαστήρια λειών κλπ.

Τη σύσταση ειδικών δικαστηρίων από τον κοινό νομοθέτη προβλέπει το α. 96 Σ. Τα εξαιρετικά και ειδικά δικαστήρια δικάζουν ειδικών κατηγοριών υποθέσεις, διαφέρουν δε κατά τούτο από τα τακτικά δικαστήρια, τα οποία δεν μπορούν να δικάσουν τις υποθέσεις που ανήκουν στο πλαίσιο της ειδικής ανωτέρω έκαστης κατηγορίας, η οποία ανήκει στη δικαιοδοσία του αντίστοιχου ειδικού ή εξαιρετικού δικαστηρίου. Υπαγωγή υποθέσεων, που ανήκουν στη δικαιοδοσία εξαιρετικών ή ειδικών δικαστηρίων, σε τακτικά δικαστήρια, συνιστά παράβαση του α. 8 Σ.-

ΚΡΙΤΙΚΟ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Από την παράθεση και ανάλυση των «δικαστικών» Συνταγματικών δικαιωμάτων, που αναφέρονται στα άρθρα 6-10 Σ προκύπτει ότι, το Ελληνικό Σύνταγμα προστατεύει κατά τρόπο καθολικό τα ατομικά δικαιώματα που, με τον «αμυντικό» χαρακτήρα τους εξασφαλίζονται από το ενδεχόμενο της κρατικής αυθαιρεσίας.

Ο κρατικός σκοπός, που είναι η εξασφάλιση των ατομικών δικαιωμάτων, ιδιαίτερα δε εκείνων των διατάξεων που αναφέρονται στο Σύνταγμα ως «δικαστικά δικαιώματα, διασφαλίζονται αποτελεσματικά και τελούν υπό την εγγύηση του κράτους. Τα κρατικά όργανα είναι υποχρεωμένα να διασφαλίζουν την απρόσκοπτη άσκηση των δικαιωμάτων αυτών από τους πολίτες, είναι δε οι εγγυητές της άσκησής τους εκ μέρους των φορέων τους.

Τα ατομικά δικαιώματα, η κατάκτηση και εξασφάλιση των οποίων υπήρξε το αποτέλεσμα διαρκών αγώνων, εξελίχθηκαν σε κύριο μέλημα των κρατών για το εσωτερικό τους δίκαιο και την κρατική τους οργάνωση ενώ, με την πάροδο του χρόνου και μετά τον Α΄ Παγκόσμιο πόλεμο, έγιναν κινήσεις για τη διεθνή κατοχύρωσή τους. Κατά την ίδρυση του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, με τον καταστατικό του χάρτη, περιλαμβάνονται στους σκοπούς του ο σεβασμός προς τ'ανθρώπινα δικαιώματα και τις ελευθερίες του ανθρώπου, αδιακρίτως φύλλου, φυλής, γλώσσας και θρησκείας. Με τις διάφορες διακηρύξεις, που επανέλαβαν εν πολλοίς όμοιες αρχές με εκείνες που είχαν θεσπισθεί, ιδίως μετά τη Γαλλική Επανάσταση, στα Ευρωπαϊκά (δυτικά κυρίως) Συντάγματα, τα διάφορα κράτη προσχώρησαν σε διεθνείς συνθήκες το περιεχόμενο των οποίων περιέλαβαν στο εσωτερικό τους δίκαιο. Τα κράτη – μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης που ιδρύθηκε το 1949, υπέγραψαν το 1950 τη σύμβαση για την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών τη γνωστή ως «σύμβαση της Ρώμης» ή ΕΣΔΑ, που άρχισε να ισχύει από το 1953, ενώ συμπληρώθηκε

μεταγενέστερα με πρόσθετα πρωτόκολλα και τον Κοινωνικό Χάρτη της Ευρώπης. Προς εξασφάλιση των αρχών που διατυπώθηκαν με τις συμβάσεις ιδρύθηκαν η Ευρωπαϊκή Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.

Τα τελευταία σαράντα χρόνια έχουν υπογραφεί πλήθος διεθνών συμβάσεων, που αποτελούν εσωτερικό δίκαιο των πλείστων κρατών, σχετικώς με την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών.

Όπως προέκυψε από την ανάλυση των άρθρων του Συντάγματος, που ήσαν αντικείμενο της εργασίας αυτής και αποτελούν ένα μόνον τμήμα των «ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων» του δεύτερου μέρους του Ελληνικού Συντάγματος, όλα τα Ελληνικά Συντάγματα που ίσχυσαν κατά καιρούς από του 1822 μέχρι σήμερα περιείχαν διατάξεις για την προστασία των ατομικών δικαιωμάτων, στηριζόμενα στην ακατάλυτη αρχή ότι, πρωταρχική υποχρέωση της πολιτείας είναι ο σεβασμός και η προστασία της αξίας του ανθρώπου. Την Αρχή αυτή διατυπώνει το Σύνταγμα στο α. 2 παρ. 1.

Τα θεμελιώδη δικαιώματα, ως εκ του εύρους των ατομικών, κοινωνικών και οικονομικών δραστηριοτήτων του σύγχρονου ανθρώπου, πολλές φορές συνδέονται με κλάδους άλλους του δικαίου – πλην του Συνταγματικού – οι διατάξεις των οποίων άλλων κλάδων (π.χ ποινικού, αστικού, δικονομικού, διοικητικού) έχουν ως εκ τούτου αυξημένη τυπική δύναμη.

Κατ'αυτόν τον τρόπο εξασφαλίζεται η ελευθερία του ατόμου ν'αναπτύξει χωρίς άκρατους περιορισμούς προσωπικότητά του, μέσα σε αρμονικά και ισόρροπα πλαίσια του ατομικού έναντι του κοινωνικού (συνολικού) δικαιώματος. Το Σύνταγμα, προστατεύοντας τα δικαιώματα που αναγνωρίζει ως θεμελιώδη για τους πολίτες του, θέτει ταυτοχρόνως και τα όρια στην κρατική εξουσία, τα όργανα της οποίας είναι υποχρεωμένα να μη τα υπερβαίνουν αλλά να είναι οι θεματοφύλακες της τηρήσεώς τους.

Από το πλέγμα των ατομικών δικαιωμάτων («δικαστικών») που εξετάστηκαν είναι φανερό η προστασία του πολίτη απέναντι στους ασκούντες την κρατική εξουσία και ιδιαίτερα στην εκτελεστική. Η προστασία αυτή καθορίζεται με το περιεχόμενο των ατομικών ελευθεριών, τον τρόπο άσκησης τους και τις εγγυήσεις με τις οποίες περιβάλλονται. Καθορίζονται οι γενικές γραμμές, ενώ ο κοινός νομοθέτης- ενεργώντας μέσα στα όρια της συνταγματικής νομιμότητας – εξειδικεύει τη ρύθμιση της λειτουργίας των ελευθεριών, προσδιορίζοντας το εύρος και τα όριά τους. Ο πολίτης απολαμβάνει των ελευθεριών που ορίζει το Σύνταγμα, δικαιούμενος να αναπτύσσει την εν γένει προσωπικότητά του συμμετέχοντας στην κοινωνική, οικονομική, πολιτική ζωή της χώρας, υπό τον όρο ότι δεν προσβάλλει τα δικαιώματα των άλλων και δεν παραβιάζει το Σύνταγμα.

Με τα άρθρα του Συντάγματος που εξετάστηκαν στην παρούσα, διακηρύσσεται ο θεμελιώδης σεβασμός και η προστασία της ανθρώπινης αξίας. Προστατεύεται Συνταγματικά η ανθρώπινη αξιοπρέπεια και τιμή με την ίδρυση θεσμικών εγγυήσεων, που παρέχουν ασφάλεια απέναντι στον κοινό νομοθέτη, το δικαστή και τα όργανα της διοίκησης, που είναι υποχρεωμένοι να ενεργούν μέσα στα θεσμικά πλαίσια που το Σύνταγμα επιβάλλει.

Όλες αυτές οι εγγυήσεις, λεπτομερειακές τόσο στο θεμελιώδη νόμο (Σύνταγμα) όσο και στους νόμους που αναφέρονται σ' αυτές, προσδιορίζουν και χαρακτηρίζουν τις Συνταγματικές αυτές διατάξεις ως τις πλέον φιλελεύθερες, σύγχρονες και αντάξιες του κράτους δικαίου, που σέβεται τον πυρήνα της υπάρξεώς του, δηλαδή τον πολίτη.-

Ν Ο Μ Ο Λ Ο Γ Ι Α

Α. Εφαρμογή ηπιώτερου νόμου

1. Α.Π 1685/1997, Π. Χρ. ΜΗ', σελ. 569
2. Α.Π (Συμβ) 415/1998, Π.Χρ. ΜΗ', 1062
3. Α.Π 275/2000, Π.Χρ.Ν', 823
4. Α.Π 452/1999, Π.Χρ. Ν, 62
5. Α.Π (Συμβ) 712/1999, Π.Χρ ΜΗ, 227
6. Εφ.Α. 1355/1997, Π.Χρ. ΜΗ,407
7. Πλημ. Βόλου 1/1997, Π.Χρ. ΜΗ, 525
8. Πλημ. Αργινίου 38/1998, Π.Χρ. ΜΗ, 416

Β' Αποζημίωση αδίκως φυλακισθέντων

1. Απόφαση ΑΔΑΔ της 29-5-1997, Π.Χρ. ΜΗ, 832 (υπόθ. Τσίρλης & Κουλούμπα κατά Ελλάδας)
2. Απόφαση ΕΔΑΔ της 29-5-1997, Π.Χρ. ΜΗ, 194 (υποθ. Γεωργιάδη κατά Ελλάδας)
3. Μ.Ο.Ε Πειραιά 64-68/2000 Π.Χρ. Ν', 553
4. Α.Π 1329/1999, Νοβ 48, 110

Γ' Προσωρινή κράτηση, προϋποθέσεις, αντιρρήσεις κλπ.

1. Α.Π 319/1997, Π. Χρ. ΜΗ, 52
2. Α.Π 628/1997 Π.Χρ. ΜΗ, 147
3. Α.Π (Συμβ) 663/1997, Π.Χρ. ΜΗ'164
4. Α.Π (Συμβ) 764/1997, Π.Χρ. ΜΗ'238
5. Α.Π (Συμβ) 555/1998, Π.Χρ. ΜΘ' 36
6. Α.Π (Συμβ) 1204/1998, Π.Χρ.ΜΘ', 674

7. Α.Π (Συμβ) 924/1999, Π.Χρ. Ν' 429
8. Πλημ. Αθηνών 2609/1997, Π.Χρ. ΜΗ, 80
9. Πλημ. Βόλου 178/2000, Π.Χρ.Ν', 459
10. Α.Π 1150/1996, Π.Χρ. ΜΑ, 1308
11. Γνωμοδ. Εισ.Εφ. Αθηνών: 7/2000, Νοβ 50, 1184
12. Α.Π (Συμβ) 1938/1999, Νοβ 48, 539

Γ' Προσβολή ανθρ. Αξιοπρέπειας – κατάχρηση εξουσίας

1. Ναυτοδικείο Πειραιά 213/1997, Π.Χρ.ΜΘ, 267
2. Ναυτοδικείο Πειραιά 10/2000 Π. Χρ. Ν, 1017
3. Πλημ. Καστοριάς 39/1997 Π. Χρ. ΜΗ', 301

Δ' Βουλεύματα – αιτιολογία

1. Α.Π (Συμβ) 692/1997, Π.Χρ. ΜΗ', 179
2. Α.Π 772/1998, Π.Χρ. ΜΘ, 345
3. Α.Π (Συμβ) 124/2000, Νοβ 48, 688

Ε' Κακή σύνθεση δικαστηρίων – αρμοδιότητα – δικαιοδοσία

1. Α.Π 13/2000, Π.Χρ. Ν, 15
2. Α.Π 267/1999, Π. Χρ. ΜΘ', 1024
3. Α.Π 911/1999, Π.Χρ. Ν, 429
4. Α.Π (Συμβ) 376/2000 Νοβ 48, 1023

Ζ' Αποκλεισμός διαιτησίας

- Εφ.Αθ. 4535/1998 (Ελλ.Δ/νη 43, 1446)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. **Α. ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ:** «Συνταγματικά Δικαιώματα»
(παραδόσεις Συντ. Δικαίου ΙΙΙ, 2004)
2. **Α.ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ:** «Τα αμυντικά δικαιώματα του ανθρώπου
και η μεταβολή της έννομης τάξης» (1981)
3. **Γ. ΒΛΑΧΟΣ:** «Κοινωνιολογία των δικαιωμάτων του ανθρώπου» (1976)
4. **Α. ΜΑΝΕΣΗΣ:** «Ατομικές ελευθερίες» (1982)
5. **Θ. ΦΛΟΓΑΪΤΗΣ:** «Εγχειρίδιο Συνταγματικού δικαίου» (1987)
6. **ΕΥ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ:** «Πρακτικά θέματα Συνταγματικού Δικαίου και
Συνταγματικών ελευθεριών» (1993)
7. **Π.ΛΑΓΤΟΓΛΟΥ :** «Συνταγματικό Δίκαιο» τ. Α΄ Ατομικά δικαιώματα (1991)
8. **Φ. ΒΕΓΛΕΡΗΣ:** «Τα ανθρώπινα δικαιώματα και οι περιορισμοί
τους» (1982)
9. **Ν.ΑΝΔΡΟΥΛΑΚΗΣ:** «Nullum crimen sine lege certa» (Ποιν. Χρ.τ.ΚΓ,
1973, σελ. 513 επ)
10. **Ι.ΜΑΝΩΛΕΔΑΚΗΣ:** «Το α.7 παρ. 1 Συντάγματος. Οι Συνταγματικές
ελευθερίες στην πράξη» (1986).
11. **Κ.ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ:** «Ποινικό Δίκαιο και ανθρώπινη αξιοπρέπεια»
(1987)
12. **Χρ. ΔΕΔΕ:** «Οι ποινικές διατάξεις του Συντάγματος» (το Σ.1975)
13. **ΑΘ. ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΣ:** «Οι βάσανοι ως ιδιώνυμο έγκλημα» (1977)

14. **Ν.ΑΛΙΒΙΖΑΤΟΣ**: «Εισαγωγή στην Ελληνική Συνταγματική Ιστορία»
(τ. Α' 1821 – 1941)
15. **Φ. ΒΕΓΛΕΡΗΣ**: «Οι προσβολές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην Ελλάδα από το 1935» Νοβ 1976, 753 επ
16. **Κ. ΓΕΩΡΓΟΠΟΥΛΟΣ**: «Μελέται Συνταγματικού Δικαίου» (1965)
17. **Γ. ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ**: «Η Ελληνική Συνταγματική Ιστορία»
(1821- 1935) 1951
18. **Κ. ΜΑΥΡΙΑΣ**: «Η Ιστορία των πολιτικών ιδεών» (1982)
19. **Α. ΣΒΩΛΟΣ**: «Τα ατομικά δικαιώματα. Συνταγματικό Δίκαιο (1947)
20. **ΧΡ. ΣΓΟΥΡΙΤΣΑΣ**: «Ο Μέγας Χάρτης των Ελευθεριών» (1947)
21. **ΧΡ. ΣΓΟΥΡΙΤΣΑΣ** : «Ατομικές ελευθερίες Συνταγματικό Δίκαιο τ.Β'»
(1966)
22. **ΠΑΝ. ΠΟΥΛΗΣ**: «Εγχειρίδιο Συνταγματικού Δικαίου και θεσμών»
(2002) (Οργάνωση του κράτους – Ατομικές ελευθερίες
- Διοίκηση – Υπάλληλοι)
23. **ΣΤ. ΑΛΞΙΑΔΗΣ** «Ανθρώπινα δικαιώματα – ποινική καταστολή»
(1990)
24. **ΝΙΚ. ΧΩΡΑΦΑΣ**: «Γενικά Αρχαί του Ποινικού Δικαίου»(1956)
25. **ΗΛ. ΓΑΦΟΣ**: «Ποινική Δικονομία» (τ.Β') 1958
26. **ΑΡΓ. ΚΑΡΡΑΣ**: «Επίτομη Ερμηνεία του Κ.Π.Δ» (1995)
27. **Ν. ΑΝΔΡΟΥΛΑΚΗΣ**: «Ποινικόν Δίκαιον, ΓΕΝ. Μέρος. (I.II) 1991

